

Johanna Pakarinen & Tiia Nokkanen

KUULOVAMMAISEN NUOREN TIE TOISELLE ASTEELLE

Opinnäytetyö

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Yhteisöpedagogikoulutus

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Yhteisöpedagogi
Tekijät	Johanna Pakarinen & Tiia Nokkanen
Työn nimi	Kuulovammaisen nuoren tie toiselle asteelle
Toimeksiantaja	Kuuloliitto
Vuosi	2022
Sivut	46 sivua, liitteitä 2 sivua
Työn ohjaaja	Hanne Salovaara-Pitkänen

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka toimeksiantajana oli Kuuloliitto. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kuulovammaisten nuorten kokemuksia peruskoulusta toiselle asteelle siirtymisestä.

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla viittä kuulovammaista nuorta. Haastateltavien kategoriaan kuuluivat kuulovammaiset, joilla on kuulovamman vuoksi käytössä kuulokoje tai sisäkorvaistute. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten kuulovamma on vaikuttanut toisen asteen opiskelupaikan hakemiseen ja millaisia kokemuksia nuorille jäi opinto-ohjaajasta. Vastauksia haettiin myös siihen, millainen merkitys kuntoutusohjaajalla ja vertaistuellalla on ollut tässä kuulovammaisen nuoren nivelvaiheessa.

Teoreettisessa viitekehyksessä esitellään kuulovamman määritelmät, toiselle asteelle siirtyminen, opinto- ja kuntoutusohjaajan toimenkuvat sekä vertaistuen määritelmä.

Tutkimustuloksista selviää, että kuulovammaisilla nuorilla oli erilaisia kokemuksia opinto-ohjaajalta saadusta avusta. Kuulovamma ei ollut esteenä kenenkään opintosuunnitelmille toiselle asteelle siirryttäessä. Tutkimuksessa kuntoutusohjaajan merkityksellisyys korostui vahvasti. Tämän lisäksi perheen tuki ja vertaistuen saaminen koettiin tärkeäksi. Tutkimustuloksissa nousee myös esille nuorten tyytyväisyys kuulovammaisille kohdistettuihin tapahtumiin ja leireihin. Tapahtumat ja leirit ovat erinomaisia paikkoja löytää vertaistukea.

Tutkimustulokset osoittivat, että kuulovammaisella nuorella on hyvät mahdollisuudet kouluttautua useisiin erilaisiin ammatteihin, vaikka tietyt ammatit ovatkin rajattu kuulovammaisilta pois. Toinen tärkeä tavoite on saada vähennettyä ihmisten ennakkoluuloja kuulovammaisia kohtaan. Vammastaan huolimatta kuulovammaiset ovat samanarvoisia kuin kaikki muutkin ihmiset.

Asiasanat:

Kuulovammaisuus, opinto-ohjaaja, kuntoutusohjaaja, vertaistuki

Degree	Bachelor of Humanities
Authors	Johanna Pakarinen & Tiia Nokkanen
Thesis title	The road to upper secondary education for a hearing-impaired adolescent
Commissioned by	The Finnish Hearing Association
Time	2022
Pages	46 pages, 2 pages of appendices
Supervisor	Hanne Salovaara-Pitkänen

ABSTRACT

This thesis is a qualitative study commissioned by the Finnish Hearing Association. The aim of the thesis is to survey the experiences that hearing-impaired young people have had as they move from comprehensive school to upper secondary education. The research data was collected by interviewing five young people with hearing impairments. The interviewees included hearing-impaired people with hearing aids or cochlear implants due to hearing loss. The study sought answers to how hearing loss had impacted the application process for placement in upper secondary school, and what kind of experiences the young people had retained from the support offered by a guidance counsellor. Answers were also sought as to the importance of the roles played by a rehabilitation counsellor as well as by peer support in this transitional phase in the life of a hearing-impaired young person.

The results of the study show that young people with hearing impairment had different experiences regarding the help received from a guidance counsellor. Hearing loss was not an obstacle to anyone's plans regarding upper secondary education.

In the study, the relevance of a rehabilitation counsellor was strongly emphasized. In addition to this, the support by the family, and peer support were also considered important. The results of the study also highlight the satisfaction expressed by young people with respect to organized events and camps targeted toward the hearing-impaired. Such events and camps are excellent places for finding peer support. The aim of the study is to point out that young people with hearing impairment have good opportunities to train in several different professions, even though they may be excluded from certain other professions. Another important objective is also to reduce people's prejudices against the hearing-impaired. Despite their disability, people with hearing impairments are equal to all others.

Keywords:

Hearing loss, guidance counsellor, rehabilitation counsellor, peer support

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KUULOVAMMAINEN NUORI	7
2.1	Kuulovamman käsitteet	7
2.2	Kuulovamman asteet	8
2.3	Erilaiset kuulovammat	9
2.4	Apuvälineet	10
2.5	Kuntoutusohjaus	13
3	KUULOVAMMAISEN NUOREN AMMATINVALINTA	14
3.1	Toiselle asteelle siirtyminen	14
3.2	Uraohjaus ja opinto-ohjaajan rooli	16
3.3	Eriytinen tuki	17
4	SORA-SÄÄDÖKSET	18
4.1	Vertaistuki	19
4.2	Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
5.1	Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko	23
5.2	Tutkimuskysymys	24
5.3	Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä	24
5.4	Aineistonkeruuprosessin eteneminen	25
5.5	Aineiston analyysimenetelmä	27
6	KUULOVAMMAISEN NUOREN KOKEMUKSIA TOISELLE ASTEELLE SIIRTYMISESTÄ	28
6.1	Opinto-ohjaajalta saatu tuki	28
6.2	Kuntoutusohjaajan rooli	31
6.3	Vertaistuen merkitys	32

7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	33
7.1	Tutkimuksen luotettavuus	39
7.2	Jatkotutkimus ja kehittämissuositukset	39
	LÄHTEET	40

Liite 1. Hei sinä toisen asteen kuulovammaisen opiskelijanuori!

Liite 2. Suostumuslomake

1 JOHDANTO

Yhdeksännän luokan lopussa jokainen nuori, niin kuuleva kuin kuulovammaisenkin, on isojen päätösten edessä hakiessaan toisen asteen opiskelupaikkaa, esimerkiksi lukiosta tai ammatillisesta oppilaitoksesta. Jokainen kuulovammainen opiskelija on yksilö ja häntä tulisi kannustaa alalle, joka motivoi häntä itseään. Kuulovamma on nuoren yksi ominaisuus muiden ominaisuuksien joukossa. Nivelvaiheessa vahvuuksien korostaminen on erityisen tärkeää. (Huonokuuloinen opiskelija lukiossa ja ammattikoulussa s.a.)

Ohjauksessa on luonteenomaista, että ohjaus muodostaa tiiviin yhteyden ohjattavan ja ohjaajan välille. Päämääränä on huomioida kokonaisvaltaisesti ohjattavan omat kokemukset, toiveet ja maailma. (Vehviläinen 2020, 24.)

Opinto-ohjaajan tehtävänä on selvittää kuulovammaiselle nuorelle erilaisia vaihtoehtoja hänen ohjattaessa nuorta toiselle asteelle. Nuoren on kuitenkin itse tiedostettava realiteetit. Kaikille aloille ei ole mahdollista pyrkiä opiskelemaan kuulovamman vuoksi, sillä joissain ammateissa kuulovamma voi vaikuttaa omaan ja muiden turvallisuuteen. (Mikä minusta tulee isona? s.a.)

Kuulovammaisella nuorella on yleensä nimetty oma kuntoutusohjaaja, jonka tehtävänä on auttaa nuorta muun muassa apuvälineasioissa. Tarvittaessa kuntoutusohjaaja voi nuoren kanssa tiedottaa esimerkiksi kouluilla opettajia ja oppilaita kuulovammaan liittyvistä asioista. (Mikä minusta tulee isona s.a.)

Vertaistuella voi olla kuulovammaiselle nuorelle hyvin tärkeä merkitys eri elämänvaiheissa. Se on kokemustenvaihtoa samanlaisessa elämäntilanteessa olevan kanssa. Vertaistuki on vapaaehtoista ja sitä voi saada esimerkiksi eri tapahtumien kautta. (Vertaistukea s.a.)

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia kokemuksia kuulovammaisella nuorella on toiselle asteelle siirtymisestä. Tutkimustietoa kerätään teemahaastatteluiden avulla.

Olimme yhteydessä Kuuloliittoon ja päätimme yhteistuumin, että tutkisimme opinnäytetyössämme kuulovammaisten nuorten toiselle asteelle siirtymistä. Kuuloliitossa pidettiin aihetta tärkeänä ja järkevänä tutkimuskohteena.

Opinnäyteyötä voisi hyödyntää esimerkiksi nuorille suunnattujen palvelujen kehittämisen tueksi. Näin ollen Kuuloliitto ry ryhtyi opinnäytetyön toimeksiantajaksi.

Kuuloliitto ry on perustettu yli 90 vuotta sitten, mutta nykyisellä nimellään se on toiminut vuodesta 2009. Kuuloliitto ry on kansalaisjärjestö ja siihen kuuluu lukuisia paikallisyhdistyksiä ja kaksi toimialayhdistystä. Ne tarjoavat tietoa ja toimintaa kuulovammaisille ikää katsomatta. Kuuloliiton tavoitteena on saavuttaa yhteiskunta, jossa kuulovammaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua opiskeluun, työelämään, harrastus- ja kulttuuritoimintaan. Kuuloliiton visio s.a, Historia s.a.) Kuuloliitto järjestää lapsille ja nuorille leirejä sekä muuta alueellista ja etänä tapahtuvaa vertaistoimintaa. Vapaaehtoisista kuulovammaisista nuorista koostuu myös oma nuorisotoimikunta Nuto. (Lasten ja nuorten vertaistoiminta s.a.)

2 KUULOVAMMAINEN NUORI

2.1 Kuulovamman käsitteet

Kuulovammainen tarkoittaa yleiskäsitteenä, että henkilöllä on jonkinasteinen kuulonalenema. Kyse voi olla lievästä huonokuuloisuudesta aina jopa täydelliseen kuurouteen. Jos on osittainen kuulovamma, henkilö kuulee puhetta ja on kykenevä kommunikoimaan kuulokojetta apuna käyttäen. Tukea saa myös huuliltaluvusta. Suurimmalla osalla kuulovammaisista, jotka opiskelevat yleisopetuksessa, on jokin kuulon apuväline. (Snellman 2007, 13; Kuulovamman määritelmä s.a.)

Syntymästään tai varhaislapsuudestaan asti kuulonsa menettänyt henkilö määritellään kuuroksi. Pääasiassa hän kommunikoi viittomakielellä, sillä se on usein hänen ensikielensä. Kuulokojeista ei ole kuuroille riittävästi apua. Vaikeasti kuulovammaisena tai kuurona syntyneistä lapsista Suomessa noin 95 prosenttia saa sisäkorvaistutteen. (Snellman 2007, 13; Kuulovamman määritelmä s.a.)

Kuuroutunut on puolestaan henkilö, joka on jostain syystä menettänyt kuulonsa kokonaan puheen oppimisen jälkeen. Hän usein kommunikoi puheella erilaisia tukimenetelmiä apuna käyttäen. Tällaisia tukimenetelmiä ovat viitottu puhe sekä kirjoitustulkkaus. Nykyään kuuroutuneille lapsille asennetaan useimmiten sisäkorvaistute. Kuurouden raja on 85–90 dB. (Kuulovamman määritelmä s.a.)

10–20 dB kuulon tasoa pidetään normaalikuuloisuuden rajana. Jos kynnystaso puhekuulemiseen on laskenut noin 30 dB, on kyse sosiaalisen kuulemisen rajasta. Tällöin henkilöllä voi olla vaikea osallistua keskusteluun. Jos kuulotaso on 60–65 dB henkilö voi kuulla ja ymmärtää puhetta suunnilleen metrin etäisyydestä. Tätä pidetään puhekuulon rajana. (Kuulovamman määritelmä s.a)

2.2 Kuulovamman asteet

Lievä kuulovamma: 20–40 dB

Puheen ymmärtämisessä voi olla vaikeuksia, jos taustalla kuuluu ääniä. Kuulokojeesta on apua, samoin huulilta lukemisesta. Yksilöllinen puheterapia voi olla tarpeellista. (Snellman 2007, 13; Kuulovamman aste s.a.)

Keskivaikea kuulovamma: 40–70 dB

Kuulokoje on tarpeellinen. Esimerkiksi ryhmäkeskusteluja on vaikea ymmärtää, koska puheesta on haastavaa saada selvää ihmisten puhuessa päällekkäin. Useimmiten yksilöllinen puheterapia on tarpeen. Huulitaluvusta on paljon hyötyä. Puheen tueksi saattaa tarvita viittomakieltä. (Kuulovamman aste s.a.)

Vaikea kuulovamma: 70–95 dB

Tarvitaan kuulokoje tai sisäkorvaistute. Sen lisäksi puheterapiaa. Voi kuulla voimakkaan puheen lähietäisyydeltä. Kuulokojeillakin puheenerotus on haasteellista, erityisesti konsonantteja on vaikea erottaa. Huulitalukeminen on

tärkeää. Visuaalisista menetelmistä on apua puheen tueksi. (Kuulovamman aste s.a.)

Erittäin vaikea kuulovamma (kuuro): 95 dB->

Sisäkorvaistute ja puheterapia ovat välttämättömiä, jotta puhe voi kehittyä. Suurin osa saa sisäkorvaistutteen, joko toiseen tai molempiin korviin. Sisäkorvaistute asennetaan korvaan leikkauksen avulla. Sisäkorvaistutteen avulla voi kuulla ja kommunikoida puhekielellä ja FM-laitteen käyttö on mahdollista. FM-laitte on apuväline, jonka tarkoitus on poistaa taustamelua ja etäisyyttä kuunneltaessa eli helpottaa kuulemistä. Erityisesti alkuvaiheessa visuaalisuus on tarpeellista kommunikoinnin tukena. (Snellman 2007, 13; Kuulovamman aste s.a.)

2.3 Erilaiset kuulovammat

Kuuloliiton mukaan Suomessa ei pidetä rekisteriä kuulovammaisuudesta, toisin kuin näkövammaisuudesta. Arvion mukaan kuulonalenmaa on noin 15 prosentilla väestöstä, eli noin 800 000 henkilöllä. Suurimmalla osalla on vain lievää kuulonalenmaa (välillä 21–25 dB). Tällöin kuulonalenema on sen verran lievä, ettei kuulokojeelle ole tarvetta, eikä siitä olisi edes hyötyä. Lievästi kuulovammaisille on etua kommunikoida tiloissa, joissa on hyvä akustiikka. Suomessa on noin satatuhatta kuulokojeen käyttäjää. Määrä voi olla suurempikin, mutta sairaanhoitopiirien erilaiset tietojärjestelmät hankaloittavat tiedon keräämistä. Sisäkorvaistute käyttäjiä on Suomessa noin kaksituhatta. (Laadukas kuulonkuntoutus on panostus hyvinvointialueen väestön toimintakykyyn. s.a.)

Kuulovammat voivat johtua monista eri syistä. Esimerkiksi korvan, kuuloherrmon sekä keskushermoston sairaudet tai vauriot ovat voineet aiheuttaa kuulovamman. Kuulovioista yleisimpänä pidetään johtumis- ja sisäkorvaperäisiä vikoja. Niitä esiintyy eniten koululaisilla. (Erilaiset kuulovammat s.a.)

Konduktiivisella vialla tarkoitetaan johtumis- tai välikorvavikaa. Tällöin korvakäytävä on epämuodostunut, tärykalvojen ja kuuloluiden toiminta on

rajoittunutta, ja näin ollen äänen johtuminen sisäkorvaan on mahdotonta. Tällaisessa tapauksessa henkilöllä on heikot mahdollisuudet kuulla puhetta. Sisäkorvaan menevän äänen vahvistus tapahtuu tärykalvon ja kuuloluiden liikkeiden avulla. Jos välikorva on viallinen, vahvistus ei voi toimia. Kuulokojeesta on tällöin paljon apua. (Erilaiset kuulovammat s.a.)

Vastasyntyneistä joka tuhannella on kuulovika, joka vaatii kuntoutusta. Kouluikään mennessä molempien korvien kuulovika todetaan yhdellä viidestäsadasta lapsesta. Useimmiten kuulovamma on perinnöllinen, mutta monesti kuulovamman syy voi jäädä epäselväksi. On myös mahdollista, että kuulovian taustalla voi vaikuttaa raskauteen tai synnytykseen liittyvät ongelmat. Synnyttäisten kuulovikojen varhainen toteaminen on viime vuosina edistynyt, kun vastasyntyneiden kuulonseulonta on kehittynyt. (Aarnisalo ym. 2017, 6.)

Sensorineuraalinen vika tarkoittaa sisäkorvavikaa. Sisäkorvassa oleva simpukka ja 25 000 aistinsolua hermoratoineen välittää ja rekisteröi sen, mitä ihminen kuulee. Osittain vika aiheuttaa sen, ettei tieto siirry aivoihin täydellisesti. Henkilö voi kuulla puhetta, mutta äänten ja sanojen erottaminen on vaikeaa, vaikka kuulokojeet olisivat apuna. (Erilaiset kuulovammat s.a.)

Sentraalinen kuulovika tarkoittaa, että vika on keskushermostossa, joko aivoringolla tai aivokuoressa. Kuulonalenema ei näy välttämättä kuulontutkimuksissa, vaan ongelmat tulevat esille kuullun ymmärtämisessä. (Erilaiset kuulovammat s.a.)

2.4 Apuvälineet

Puhekieltä käyttävien huonokuuloisten opiskelijoiden kuulovamma voi vaihdella asteeltaan lievästä erittäin vaikeaan kuulovammaan. Monella kuulovammaisella nuorella on käytössä kuulemiseen tueksi erilaisia apuvälineitä. Nuorella on mahdollisuus saada toisella asteella yksilöllisesti tukea opiskeluun. Kaikki opiskelijat hyötyvät esteettömästä kuunteluympäristöstä. (Huonokuuloisen opiskelija lukiossa ja ammattikoulussa s.a.)

Tekniset apuvälineet voivat lievittää osaa ongelmista, joten niiden avulla arki helpottuu. Kuulokoje vahvistaa ääntä. Ääniaallot kulkevat korvakäytävässä ja aloittavat kuuloprosessin aivan kuten normaalissakin kuulemistilanteessa. Kojeita on saatavissa erilaisia, ja niistä pienimmät mahtuvat korvakäytävään. Jos henkilöllä on melko vaikea kuulonalenema, silloin tarvitaan suurempi ja voimakkaampi koje. Kuulokojeen ongelma on, että se vahvistaa kaikki äänet, eli esimerkiksi taustääänet, kuten ilmastointilaitteen äänen siinä missä puheenkkin. Tästä johtuen kuulovammaiselle aiheutuu välillä väärinkäsityksiä. Kuunte-lun tukena olisi tärkeää osata huuliitalukua. (Snellman 2007, 7.)

Sisäkorvaistute sopii erinomaisesti hoitokeinoksi vaikea-asteiseen kuulovam-maan ja etenevään kuulovikaan. Vaikea-asteisessa ja erittäin vaikeassa kuu-loviassa ei usein riitä pelkkä kuulokoje. Sisäkorvaistute on temporaaliluuhun ja sisäkorvaan kirurgisesti asennettava kuuloimplantti. Toistaiseksi se on ainoa keino palauttaa menetetty kuuloaisti. 1990-luvun jälkeen sisäkorvaistutteen ovat yleistyneet ja ne ovat vaikuttaneet merkittävästi vaikea-asteisen kuulo-vian kuntouttamiseen. Aiemmin vastaavissa tapauksissa viittomakieli oli usein ainoa ratkaisu. Nykyisin Suomessa asennetaan noin 200 sisäkorvaistutetta vuodessa. (Dietz ym. 2018)

Kuvassa 1 näkyy havainnollisesti ulkoinen puheprosessori sekä istute, joka on asennettu kirurgisessa toimenpiteessä ihon alle ja yhdistetty sisäkorvaan sijoitettuun elektrodiketjuun. (2022 BioMed Central Ltd)

Kuva 1. Sisäkorvaistute (2022 BioMed Central Ltd)

Kuulovammaiset nuoret saattavat vastustaa apuvälineiden käyttöä jo yläkou-
lussa, sillä he eivät halua kuulovamman leimaavan heitä vammaisiksi. Pojat
suhtautuvat kuulemisen apuvälineisiin myönteisemmin kuin tytöt. Viittomakieli-
set ja huonokuuloiset saattavat kohdata kiusaamista vammansa vuoksi. Sisä-
korvaistutetta käyttävä nuori saattaa hävetä apuvälineitä tai tulkkipalveluita ja
kokea itsensä yksinäiseksi, joten vertaistuen merkitys on tärkeää. Toisen vas-
taavassa tilanteessa olevan nuoren kokemusten kuuleminen voi vahvistaa
omaa identiteettiä ja tunnetta, ettei asian kanssa ole yksin. (Lavikainen 2014,
6–7, 24.)

Yhdenvartaisuuslaki velvoittaa kouluja järjestämään opiskelijalle tarvittavia
kohtuullisia mukautuksia. Kuulovammaisen kohdalla se voi tarkoittaa esimer-
kiksi induktiosilmukan käyttöönottoa. Tällä tarkoitetaan apuvälinettä, jolla väli-
tetään ääni langattomasti suoraan opiskelijan kuulolaitteeseen. Jokaiselle kuu-
lovammaiselle kohtuulliset mukautukset ovat yksilöllisiä. (Yksilölliset ratkaisut
s.a.)

Kuulovammaiseen opiskelijaan kohdistuvat samat yhtenäiset valintaperusteet
kuin normaalisti kuuleviin, mutta jos kuulovammainen nuori tarvitsee mukau-
tusta, on hänen itse haettava kohtuullista mukauttamista ennen pääsykokee-
seen menemistä tai opintojen aloittamista. (Yksilölliset ratkaisut
s.a.)

2.5 Kuntoutusohjaus

Kuulonkuntoutusohjaajat työskentelevät yliopistosairaaloiden foniatrian eli ääni- ja puhehäiriöiden erikoisalan tiimien jäseninä. He ovat kenttätöntekijöitä eli he jalkautuvat lapsen tai nuoren toimintaympäristöihin ja välittävät tietoa sekä antavat tukea. Kuulonkuntoutusohjaaja on tärkeä rinnalla kulkija kuulovammaisen eri elämänvaiheissa. Kuulonkuntoutusohjaaja on ammattitaitoinen erityisosaaja, joka tuntee sairauteen ja vammaan liittyvät muutokset erityisesti kuulovammojen osalta. Kuntoutusohjaaja pyrkii luomaan asiakkaisiin luottamuksellisen suhteen, jotta yhteistyö toimisi hyvin. Hänen työnkuvaansa kuuluu myös herättää ymmärrystä kuulovammaisuutta kohtaan ja vaikuttaa ihmisten asenteisiin. (Kuntoutusohjaus s.a.)

Kuntoutusohjaus kuuluu jokaiselle kuulovammaiselle ja se on lakisääteistä toimintaa (Terveystieteiden lain 29 §.) Kaikille nimetään oma kuntoutusohjaaja, joka voi käydä kotona tai koulussa kuntoutujan tarpeiden mukaan. Kuntoutusohjaus on keskeinen palvelu kuulovammaisen perheen arjen helpottamiseksi. Kuntoutukseen kuuluu myös kuntoutujan lähiverkoston seuranta ja tukeminen. Ohjaus on täysin maksutonta, eikä siihen tarvitse lähetettä. Kuntoutusohjaaja tekee yhteistyötä koulujen ja kuulokeskuksen kanssa sekä neuvoo apuvälineasioissa. Ohjauksella on tarkoitus myös lisätä tukea kuntoutujan mahdollisuuksia itsenäistymiseen, omatoimiseen toimintaan, hyvinvointiin sekä tukea tämän elämänhallintaan. Ohjauksella on tarkoitus myös lisätä kuntoutujan mahdollisuuksia itsenäistymiseen, omatoimiseen toimintaan, hyvinvointiin sekä tukea tämän elämänhallintaan. (Kuntoutusjärjestelmä. s.a.)

Toiselle asteelle siirryttäessä kuntoutusohjaaja usein vaihtuu, kun nuori siirtyy lasten kuntoutuksesta aikuisten kuntoutusohjaukseen. Nuorella on myös päävastuu kertoa opintojen alkaessa opettajille ja luokkatovereille omista kuuloon liittyvistä vaikeuksista, jotka on hyvä ottaa huomioon. Tarvittaessa nuori voi myös pyytää kuntoutusohjaajan tuekseen kertomaan tilanteestaan. Kuntoutusohjauksen resursseissa on alueellisia eroja. Jos nuori vaihtaa opintojen perässä asuinpaikkakuntaa, mahdollisuus kuntoutusohjaukseen voi pienentyä tai hävitä melkein kokonaan. (Toisen asteen koulutus s.a.)

Kuntoutuksella on iso merkitys elämänhallinnan kannalta. Tunne siitä, että on itsenäinen ja riippumaton toisista omaan elämään liittyvissä asioissa on tärkeää. Kuntoutumisen avainkäsitteenä on kokonaisvaltainen toimintakyky. (Rytkönen 2011, 13.)

3 KUULOVAMMAISEN NUOREN AMMATINVALINTA

3.1 Toiselle asteelle siirtyminen

Yhteiskunta muuttuu ja koulutuksen merkitys kasvaa. Ohjauksen asiantuntijat ovat haastavan tehtävän edessä ennakoidessaan kuulovammaisen nuoren kanssa sopivaa koulutusta. Useat nuoret kokevat työmarkkinat vaativina, hämmentävinä ja ahdistavina. Ei ole välttämättä helppoa löytää selkeitä koulutusvaihtoehtoja. Kuulovammaista nuorta tulee ohjata, tukea ja kehittää vahvistamalla nuoren omia valmiuksia vastuun kantamiseen ja tekemään perusteltuja suunnitelmia omaa tulevaisuutta varten. Nuorta ohjattaessa korostuu myös seuranta ja arviointi: miten opitaan urasuunnittelun taitoja, ja miten hyvin valinnat toteutuvat. (Väljærvi 2018, 26–27.) Jokaisen nuoren on hankittava vähintään toisen asteen tutkinto, tämä on määritelty oppivelvollisuuslaissa (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). Tämä edellyttää, että on löydettävä uusia keinoja ehkäistä opintojen keskeyttämistä, sillä tutkinnon puuttuminen on tulevaisuudessa entistä isompi yhteiskunnallinen riskitekijä syrjäytymiseen. Opintojen yksilöllistäminen lisääntyy, joka edellyttää, että nuorille on tarjottava mahdollisuuksia vaihtoehtoisin tapoihin hankkia ja näyttää osaamistaan. Muuttuvan työelämän vuoksi tutkintojen on oltava joustavampia kuin aiemmin. (Väljærvi 2018, 26–27.)

Oppivelvollisuus laajentui vuonna 2021 niin, että kaikki alle 18-vuotiaat ovat oppivelvollisia. Uuden lain (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020) mukaan kaikille nuorille on tarjottava mahdollisuus suorittaa toisen asteen tutkinto. Oppivelvollisuus päättyy oppivelvollisen täytettyä 18 vuotta tai jos oppivelvollinen on ennen tätä suorittanut ylioppilastutkinnon (Laki ylioppilastutkinnosta 502/2019)

tai ammatillisen tutkinnon (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017) annettujen säädöksiin mukaan. (Oppivelvollisuuslaki 30.12.2020/1214.)

Nuori, jolla päättyy perusopetus, voi hakeutua ammatilliseen koulutukseen tai lukioon. Peruskoulun päätyttyä noin puolet nuorista hakeutuu ammatillisten opintojen pariin. Koulutukseen hakeudutaan yhteishaun kautta, joka toteutetaan vuosittain helmi-maaliskuun vaihteessa, eli ennen peruskoulun päättymistä. (Ammatillinen koulutus Suomessa s.a.) Jatko-opinnot ja ammatinvalinta ovat keskeisiä kysymyksiä peruskoulun päättävälle nuorille, niin kuuleville kuin kuulovammaisillekin. Kuulovammaisen nuoren opintopolulla tulisi huomioida nuoren omat vahvuudet, toiveet ja kiinnostuksen kohteet sekä pitkän aikavälin jaksaminen. Kuulovamma voi kuormittaa nuoren omaa jaksamista, siksi tavoitteiden tulisi olla realistisesti sovitettu nuoren unelmiin. Ammatinvalinnan ohjaukseen olisi tällöin panostettava erityisen hyvin. (Mitä yläkoulun jälkeen? s.a.)

Ammatillisia perustutkintoja on lukuisia eri vaihtoehtoja. Toisilla aloilla kuulovamma voi olla esteenä tutkinnon suorittamiselle. Ennen hakua täytyy selvittää eri alojen vaatimat terveyskriteerit. Päästyään kouluun opintoihin voi hakea mukautusta ja tarvittavia erityisjärjestelyjä. (Mikä minusta tulee isona? s.a.)

Oppilaalla tulisi olla toisen asteen yhteishakuun mennessä tarpeeksi itsetuntemusta, tietoa mahdollisuuksistaan ja taitoa tehdä omia päätöksiä. Matka ei ole pitkä yläkoulun alkamisesta päätöksentekoon. Yläkoulussa oppilaanohjauksessa tulisi olla tulevaisuutta edistävä kehityskulku, joka ohjaa nuorta kohti omaa päätöksentekoa. (Niemi 2018, 109.)

Suomen perustuslaissa (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014) yksi periaate on yhdenvertaisuus, jolla tarkoitetaan, että jokainen ihminen on samanarvoinen muun muassa ikään, sukupuoleen, äidinkieleen, uskomukseen, etniseen, vammaan tai kansalliseen alkuperään katsomatta. Jokaisella on oikeus saada koulutusta, työtä ja erilaisia palveluja. (Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan? s.a.) Koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia veloitetaan edistämään yhdenvertaisuutta sekä arvioimaan yhdenvertaisuuden toteutumista. Tarvittavista

toimenpiteistä on oltava suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Myös oppilaille ja heidän huoltajilleen tai muille edustajille on mahdollistettava kuuluksi tuleminen edistämistoimenpiteisiin liittyen. (Yhdenvertaisuuslaki 30.12.1324/2014 s.a.)

3.2 Uraohjaus ja opinto-ohjaajan rooli

Uraohjaus on opiskelijan jatko-opintoihin liittyvää tavoitteiden tukemista ja suunnan näyttämistä. (Urasuunnitelman tekeminen. s.a.) Ohjaus tapahtuu vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa, joilla on erilaisia taitoja, tietoja, tunteita ja reaktioita. Ohjauksella on tarkoitus tukea ja edistää ohjattavaa sellaisilla keinoilla, että ohjattavan oppimis-, kasvu- ja ongelmanratkaisuprosessit vahvistuisivat. Tämä edellyttää, että osapuolet kohtaavat toisensa kunnioittavasti ja keskustelu on rakentavaa vuoropuhelua. Usein ohjausprosessit ovat pitkäkestoisia kasvun ja oppimisen prosesseja, jotka toteutuvat esimerkiksi opinto-ohjauksessa. Ohjausta tarvitaan siirtymävaiheissa, kuten uran ja opintopolun valintoihin liittyvissä ohjaustilanteissa. (Vehviläinen 2020, 14–15.)

Opinto-ohjaajien tarkoituksena on olla tukena ohjattavalle hänen kasvussaan ja kehityksessään. Opinto-ohjauksella pyritään myös lisäämään ohjattavan itseohjautuvuutta ja itsetuntemusta sekä olemaan apuna ohjattavalle koulutuksen ja tulevaisuuden suunnittelussa. Opinto-ohjauksen periaatteena on kunnioittaa ohjattavaa ja edistää koulutuksen yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa. Opinto-ohjaaja on ohjauksen ammattilainen, hänen on oltava aito ja välittävä sekä hänen tulee olla läsnä jokaisen ohjattavan kohtaamisessa ja otettava huomioon ohjattavan itsemääräämisoikeus. Opinto-ohjaajan on tuotava esille monipuolisesti erilaisia vaihtoehtoja huomioiden ohjattavan omat valinnat. Tiedon tulee olla luotettavaa ja ajantasaista. Yhteistyö opinto-ohjaajan kanssa tulisi olla esteetöntä ja kaikkien saatavilla. Opinto-ohjaajan työhön kuuluu myös moniammatillinen yhteistyö koulun ulkopuolella muiden tahojen kanssa. (Opinto-ohjaajan työn eettiset periaatteet s.a, 2021.)

Opinto-ohjaajien tietämystä kuulovammasta tulisi lisätä. Lavikaisen (2014, 22) tutkimuksessa selvisi, että opinto-ohjaajat olivat saattaneet neuvoa opiskelijoita hakeutumaan määrättyihin oppilaitoksiin vain sen perusteella, että näissä

kyseisissä oppilaitoksissa olisi ammattitaitoa kuulovammaan liittyen. Opinto-ohjaajien olisi tärkeä huomata opiskelijan vahvuudet kuulovammasta huolimatta ohjatessaan opiskelijaa yhteishaun yhteydessä. (Lavikainen 2014, 22.)

3.3 Erityinen tuki

Oppimisvaikeuksiin tai oppimisen tueksi voi saada erityistä tukea. Jos tarvitsee säännöllistä tai pitkäaikaista tukea esimerkiksi vamman tai sairauden vuoksi, tällöin jokaiselle suunnitellaan yksilölliset tukitoimet. Tukitoimet kirjataan HOKSiin eli henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan. Laaja-alaista ja monipuolisempaa erityistukea on mahdollisuus saada vaikeisiin oppimisvaikeuksiin. Esimerkiksi vaikean vamman tai sairauden vuoksi voi hakea erityistä tukea myös ammatilliseen koulutukseen. Tällöin opetus järjestyy erityisryhmissä yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa tai kokonaan ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Mahdolliset kuntoutustahot osallistuvat erityisen tuen suunnitteluun. (Oppimisen tuki ja erityisopetus lukiossa s.a.)

Nuoren on mahdollista saada Kelan järjestämää ammatillista kuntoutusta, jos nuoren toiminnallinen kuulo ja yksilöllinen kokonaistilanne heikentävät hänen opiskelukykyään. Opiskelukyvyn olennainen heikentyminen tarkoittaa, että nuorella on kuulon apuvälineistä huolimatta ilmeisiä vaikeuksia opiskeluisaan. Toinen syy saada ammatillista kuntoutusta on, että nuori on tarvinnut opiskeluarjesta selvitäkseen erityistä tukea. Esimerkkejä erityisestä tuesta ovat erityisopetus, koulunkäynnin ohjaajan tarve, oppilastavoitteiden mukautus tai erityiset oppimateriaalit. Vaikka nuorella on kuulovika, se ei automaattisesti tarkoita, että kuntoutuksen kriteerit täyttyisivät. Muita riittämättömiä perusteita ovat esimerkiksi tukiopetuksen tarve, pienryhmässä opiskelu, lukion suorittaminen neljässä vuodessa ja meluille alistavien töiden rajaaminen pois ammatinvalinnan mahdollisuuksista. (Aarnisalo ym. 2017, 15.)

Ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteitä nuori saattaa tarvita koulutusasteiden välisessä siirtymävaiheessa, kun kuulovamma tai muu kokonaistilanne vaikuttaa rajoittavasti nuoren mahdollisuuksiin löytää itselleen sopiva opiskelupaikka. Nuori tarvitsee tällöin moniammatillisen työryhmän tukea ja neuvoa ammatillisten suunnitelmien tekemisessä. Samalla kartoitetaan yhdessä

ammattillisen ja lääkinnällisen kuntouttamisen tarve. Nuori voi selvittää koulutusalaa soveltuvuuden koulutuskokeilun avulla. (Aarnisalo ym. 2017, 15.)

Lukiolaki uudistui vuonna 2018. Lakiin lisättiin pykälä, joka koskee oikeuteen saada tukea ja erityisopetusta lukiossa. Uudistusta on pidetty tarpeellisena, sillä lukioihin on kautta aikojen hakeutunut nuoria, jotka ovat jo peruskoulussa tarvinneet vahvaa tukea. Lukiokoulutuksen järjestäjiä on opetussuunnitelman perusteissa velvoitettu tekemään paikallinen opetussuunnitelma pohjautuen lukion opetussuunnitelman perusteisiin. Myös opiskelijan on tehtävä yhdessä oppilaitoksen kanssa oma henkilökohtainen opetussuunnitelma. Se pitää sisällään suunnitelman opiskelusta ja ylioppilastutkinnosta sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Lukion toimintakulttuuri painottuu opiskelijoiden osallisuuteen, yhteistyöhön, yhteisöllisyyteen ja monimuotoisuuteen. Tärkeinä arvoina esille on nostettu myös huolenpito ja välittäminen. Lukiokoulutus tähtää vahvistamaan laajasti yleissivistystä, tarjoten tietoa, taitoa, arvoja, asenteita ja tahtoa. Ihmisoikeuksien kunnioitus ja oikeudenmukaisuus ovat isossa roolissa. Opiskelija rakentaa omaa identiteettiään ja ihmiskäsitystään sekä peilaa omaa paikkaansa maailmassa. Lukiokoulutus antaa hyvän alustan elinikäiselle oppimiselle. (Sandberg 2021, 25–25.)

Lukiossa opiskelevalla kuulovammaisella nuorella on oikeus erityisopetukseen tai opiskelua auttavaan muuhun tukeen. Vaikeudet voivat olla esimerkiksi kielellisiä. Oppimisen tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön kanssa yhteistyössä. Opetushenkilöstön tehtävänä on arvioida tuen tarvetta heti opintojen alussa ja niiden edetessä. (Opetushallitus s.a.)

4 SORA-SÄÄDÖKSET

Opiskeluun soveltumattomuuteen liittyviä ratkaisuja, eli SORA-säädökset on säädetty parantamaan opiskelijoiden turvallisuutta ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa sekä työelämässä. SORA-säädösten myötä annetaan koulutuksen järjestäjille mahdollisuus puuttua tilanteeseen, jos opiskelija on alalle soveltumaton. Tällä tarkoitetaan, että voidaan puuttua muun muassa opiskelijan ongelmatilanteeseen, joka voi johtaa opiskelupaikan

peruuttamiseen tai palauttamiseen. SORA-säädökset eivät koske lukiokoulutusta. Opiskelijan on itse oltava koulupaikkaa hakiessa rehellinen ja arvioitava oma terveydentila ja toimintakyky, että täyttääkö hän SORA-säädösten vaatimukset. Terveystarkastus arvioi aina viime kädessä opiskelijan terveyden ja toimintakyvyn. SORA-säädökset ovat lainsäädäntökokonaisuus, johon kuuluvat: (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017), (Ammattikorkeakoululaki 932/2014), (Yliopistolaki 558/2009). Lainsäädännöllä varmistetaan opiskelijoiden oikeusturva opiskelupaikkaa hakiessa sekä erilaisissa ongelmatilanteissa. (SORA-säädökset 2021 s.a.)

On aloja, joihin kuulovamma voi vaikuttaa rajoittavasti, esimerkiksi lähihoitajan, merenkulkualan, turvallisuusalan, tekniikan, liikenteen ja luonnonvaralan tutkintoihin. Myös lentokoneasennuksen perustutkinto, sekä jotkut logistiikka- ja kuljetusalan perustutkinnot kuuluvat samaan ryhmään. SORA-lainsäädännöllä on oma opas ja siinä olevat ohjeet ovat suuntaa antavia, joten niitä ei voi sellaisenaan käyttää ratkaisemaan yksilötapauksia. (SORA-lainsäädännön uusi opas julkaistu s.a.)

Joissakin ammateissa huono kuulo voi olla työturvallisuusriski työntekijälle itselleen tai muille työntekijöille ja, siksi ne eivät sovellu kuulovammaiselle. Esimerkiksi puheterapeutin, poliisin ja audionomin ammattiin vaaditaan normaalia kuuloa. Myös puolustusvoimissa, rautatie- ja maantienliikenteen ammateissa sekä merenkulku- ja ilmailualalla on kuulovammaiselle poissuljettuja työtehtäviä. Asiakaspalvelu- ja puhelintehtävissä, joissa puhutaan paljon, huono kuulo voi koitua liian haastavaksi työstä suoriutumiseksi. FM-laite on hyvä apuväline helpottamaan monia eri työtehtäviä. Jatkuva altistuminen melutyölle ei ole kuulonsuojelun kannalta suositeltavaa. (Mikä minusta tulee isona? s.a.)

4.1 Vertaistuki

Ympäristö ja yhteiskunta asettavat erilaisia kilpailutilanteita ja haasteita kaikille. Samassa kilpailussa ovat mukana myös nuoret, joilla on jokin sairaus tai vamma aiheuttamassa jo valmiiksi lisähaasteita. Kaikki nuoret eivät välttämättä pysy yhteiskunnan nopeassa vauhdissa ja muutoksissa mukana. Tästä syystä nuorten syrjäytymisen riski voi kasvaa, siksi pyritäänkin

suunnittelemaan uusia keinoja, joilla voidaan lisätä nuorten osallisuutta. (Rintala 2013, 6.)

Eri järjestöjen tarjoamilla tukiverkostoilla pyritään ehkäisemään yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä. Kuuloalan järjestöt ja niiden jäsenyhdistykset tuottavat tukipalveluita, joita ovat neuvonta, ohjaus ja vertaistuki sekä oikeuksien valvonta. Ilman näitä tukipalveluja usea kuulovammaisen henkilö saattaa jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle. Vertaisten ja kokemusasiantuntijan kohtaaminen sekä erilaiset roolimallit ovat tukiverkoston keskiössä, eikä näitä ei ole mahdollista muutoin korvata. Eri järjestöt tarjoavat matalan kynnyksen toimintaa, joissa vahvistetaan henkilön omaa osallisuutta, identiteettiä ja itsetuntoa. (Järjestöt huolissaan kuulovammaisten ja viittomakielisten ihmisten oikeuksien toteutumisesta ja syrjäytymisvaarasta 2020, s.a.)

Vertaistuki on kuuntelemista ja kokemusten vaihtoa ihmisten kesken, jotka ovat samanlaisessa elämäntilanteessa. Vertaistuki on vapaaehtoista. (Vertaistukea s.a.) Ihminen tarvitsee monessa elämänvaiheessa, esimerkiksi opiskellessaan vertaistukea. Kuuloliitto on aktiivinen vertaistuen järjestäjä. Tarjolla on leirejä ja erilaisia tapahtumia. Kuuloliitossa toimii myös nuorten toimikunta. He muun muassa edistävät kuulovammaisten nuorten asemaa ja ylläpitävät Moottorikorvat nimistä verkkosivustoa. Kuulovammaiselle nuorelle voi olla hyvin tärkeää keskustella samassa tilanteessa olevan nuoren kanssa mieltä askarruttavista asioista. Vertaisseuraa voi löytää Kuuloliiton lisäksi LapCI ry:n, Kuurojen Liiton ja Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n (KLVL) kautta. Myös Kuuloavain.fi-sivustolta löytyy tärkeää tietoa kuulovammaisuudesta. (Huonokuuloinen opiskelija lukiossa ja ammattikoulussa 2012–2015, 11.)

Vertaistuella on iso merkitys kuulovammaisuuden hyväksymiseen ja itseluottamuksen vahvistumiseen. Toisilta huonokuuloisilta voi saada käytännön vinkkejä ja tietoa erilaisiin tilanteisiin. On tärkeä saada kokea tunne, ettei ole kuulovamman kanssa yksin. Kokemusten jakaminen toisten kanssa auttaa oman identiteetin rakentamista. (Finnilä 2017, 16.)

Lavikaisen (2014, 23–24) mukaan kuulovammaiset ovat saaneet opintoihinsa tukea perheeltään ja vertaisiltaan. Neljännes tutkimukseen osallistuneista nuorista kuitenkin kertoi saaneensa vain vähän tukea vanhemmilta, vertaisilta ja ystäviltä. Vertaistuen saaminen on monelle kuulovammaiselle nuorelle tärkeää. Yleensä kouluissa ei ole samaan aikaan useaa kuulovammaista opiskelijaa. Lavikaisen tutkimuksen mukaan osa toisen asteen kuulovammaisista opiskelijoista oli jäänyt täysin ilman vertaistukea. Jatkossa olisikin syytä huomioida miten vertaistuki opiskelijoille taataan opintojen aikana. Toisen kuulovammaisen opiskelijan vertaistuki, eli kokemukset samasta tilanteesta voivat toimia positiivista kasvua edistävänä tekijänä. (Lavikainen 2014, 23–24.)

4.2 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Huonokuuloisuutta kaikkine osa-alueineen on tutkittu melko vähän Suomessa ja maailmalla. Kuuloliiton yksi tarkoitus on tuoda esille enemmän aiheeseen liittyvää tutkimustietoa. (Tutkimus s.a.)

Lavikaisen (2014, 4, 21–23) tutkimuksessa selvisi, että toisella asteella harvalle opiskelijalle oli tehty mukautussuunnitelma. Melkein puolet tutkimuskyselyyn osallistuneista oli hakeutunut toisen asteen opintoihin joustavan valinnan kautta. Tutkimuksessa selvisi myös, että kolmasosa haastateltavista oli tyytymättömiä opettajien tietämykseen kuulovammoista. Myöskään opinto-ohjaajalla ei ollut tarvittavaa tietoa kuulovammoista hänen ohjattaessa opiskelijaa toiselle asteelle. Ohjausta oli saattanut määritellä vain tieto määrättyistä oppilaitoksista, joissa on enemmän tietämystä kuulovammasta. Tutkimuksessa todettiin, että opinto-ohjaajien tietämystä kuulovammasta tulisi lisätä ja opiskelijoiden vahvuudet tulisi nähdä rajoitteista huolimatta. (Lavikainen 2014, 4, 21–23.)

Kuuloliiton Yhdenvertaisuus ja osallisuus toisen asteen opinnoissa -hanke 2014 tulosten mukaan peruskoulun opinto-ohjaajien ja toisen asteen opettajien tiedon saantia kuulovammaisuudesta tulisi lisätä. Yhdenvertaisuussuunnittelu tulisi huomioida toisella asteella kuulovammaisten opiskelijoiden kohdalla sekä mahdollistaa nuorille vertaistuen saaminen. Opinto-ohjaajille ja

opettajille olisi myös mahdollistettava säännöllinen ja ajantasainen tieto huonokuuloisten opiskelun haasteista. (Lavikainen 2014, 3.)

Lasanen (2017) väitöskirjasta ilmenee, että Suomessa sekä ulkomailla kuulovammaiset ovat opiskelleet vähemmän kuin normaalikuuloiset. Näin ollen kuulovammaisten sosioekonominen asema on ollut heikompi ja työttömyysaste isompi. Heidän opiskelumahdollisuutensa ovat olleet rajallisemmat, eivätkä työtehtävät ole olleet koulutusta vastaavia. Kuulovammaisille ammatinvalinnan ohjauksen heikkous ja soveltuvien ammattien rajallinen määrä on vaikuttanut opintojen valintaan. (Lasanen 2017, 43.)

Lasanen (2017, 43) viittaa väitöskirjassaan Eriks-Brophyn ym. (2012) tutkimukseen, jonka mukaan suurin osa kanadalaisista kuulovammaisista lukion käyneistä nuorista on suorittanut opintoja lukion jälkeenkin. Schley ym. (2011) selvittivät tutkimuksessaan kuulovammaisten työllisyystilanteen olevan sitä parempi mitä paremmat jatko-opiskelumahdollisuudet ovat peruskoulun jälkeen olleet. Takalan (1995) tutkimuksen mukaan nuoret kuulovammaiset pitivät koulutusmahdollisuuksiaan vähäisinä, sillä perustietojen puute estivät jatko-opiskelumahdollisuuksia. Lasanen viittaa myös Niemelän (2017) tutkimukseen, jossa todetaan, että osa kuulovammaisista, jotka ovat suorittaneet peruskoulun erityiskouluissa, ovat joutuneet keskeyttämään toisen asteen opiskelut vähäisten perustietojensa takia. Erityisesti kommunikaatioon sekä kieleen kytkeytyvä opintojen taso on ollut heikkoa kuulovammaisten peruskouluista mielestä. (Lasanen 2017, 43.)

Parviainen (2015) on käsitellyt opinto-ohjaajien näkemyksiä oppilaiden hyvinvointiin liittyen, ja millaisilla keinoilla opinto-ohjaajat voisivat työssään tukea oppilaiden hyvinvointia. Hyvinvoinnin edistämisen keinoja olivat tietojen jakaminen ja oppilaanohjaustunnit luokissa. Oppilaille kerrottiin yleisesti tietoa jatko-opintoihin liittyen. Jos asioissa oli epäselvyyksiä tai oppilaan suunnitelmat muuttuivat, opinto-ohjaaja antoi tietoa ja tukea. Oppilaat saivat tietoa myös henkilökohtaisesti. Tutkimuksen mukaan yksi opinto-ohjaajista oli korostanut oppilaille, että opinto-ohjauksen tuki on jatkuvaa, eikä se ole mikään hetken projekti. Opinto-ohjaaja korosti myös, että opinto-ohjaajaa voi lähestyä

matalalla kynnyksellä ja ennen omien päätösten tekemistä oppilaan kannattaa jutella opinto-ohjaajan kanssa. (Parviainen 2015, 2, 31, 33.)

Parviaisen (2015) nosti esille myös, kuinka tärkeää opinto-ohjaajien antama tuki on oppilaan hyvinvoinnin edistämisessä. Tähän liittyy oppilaan toivon ja positiivisen näkökulman luominen ja oppilaan innostaminen tulevaisuutta kohtaan. Moni oppilas saattaa kokea epävarmuutta ja omaan tulevaisuuteen voi heijastua uhkakuvia, jonka vuoksi opinto-ohjaajat pitivät tärkeänä, että oppilaita kannustetaan katsomaan tulevaisuuteen avoimin mielin. Jokaisen oppilaan tulevaisuuden toivotaan olevan mahdollisimman valoisa ja mahdollisuuksien täyttämä, riippumatta oppilaiden taustoista. On tärkeää, että jokainen oppilas ajattelee omassa elämässään kaiken olevan mahdollista ja jokainen rakentaa oman elämänsä itsensä näköiseksi. (Parviainen 2015, 35–36.)

Kuulovammaisen nuoren elämässä on erilaisia siirtymävaiheita, jotka voivat olla haastavia, mutta ne voivat myös tarjota mahdollisuuksia. Jos nuori ei kuitenkaan kykene siirtymään peruskoulun jälkeen toiselle asteelle tai hän keskeyttää toisen asteen opinnot, voi nuorelle silloin tulla kauaskantoisia seurauksia omassa elämässään. (Lavikainen 2014, 6.)

Janhonen (2014) oli tehnyt tutkimuksen nuorten kuulokojeenkäyttäjien kokemuksista vertaistuesta. Tutkimuksessa nousi esille, että nuorten oli helpompaa hyväksyä itsensä, kun he saivat vertaistukea. Vertaistuen avulla he eivät kokeneet olevansa niin erilaisia kuin muut. Vertaistuen herättämät tunteet nuorissa olivat positiivisia. Tutkimus osoitti, että vanhempien aktiivisuudella on myös merkitystä vertaistuen saamiseen ja siihen, onko nuori itse aktiivinen ottamaan vertaistukea vastaan murrosiässä. (Janhonen 2014, 21–22.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko

Tutkimuksemme kohdejoukko on kuulovammaiset nuoret, joilla on kokemusta toiselle asteelle siirtymisestä. Haastattelemme viittä kuulovammaista nuorta,

joista osa opiskelee tällä hetkellä toisella asteella, ja osa on jo valmistunut lukiosta tai ammatillisesta koulutuksesta.

5.2 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymyksellä halutaan selvittää kuulovammaisten nuorten omia kokemuksia peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheesta. Tutkimuskysymys: Millaisia kokemuksia kuulovammaisella nuorella on toiselle asteelle siirtymisestä? Tutkimuskysymystä tarkennetaan haastattelun aikana eri teemoilla, joiden tarkoitus on täsmentää tutkimuskysymystä ja saada kokoon kattava tutkimusaineisto.

Teemat:

Opinto-ohjaajan tuki

Kuntoutusohjaajan rooli

Vertaistuen merkitys

Kuulovamman vaikutus toisen asteen valintaan

5.3 Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä

Tutkimusotteemme on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa on ymmärrettävä ilmiön subjektiivisuus, eli henkilön omakohtainen kokemus. On tiedostettava, mikä tekee asiayhteyden tutkittavalle merkitykselliseksi. Tutkimuksen aihe voidaan määritellä tutkimuksen näkökulmasta kiinnostavaan yhteyteen, esimerkiksi kouluun tai elämänkulun vaiheeseen. (Vilkkä 2021, 19.) Haastattelut ovat hyvä tapa hankkia tietoa luontevasti. Tutkimushaastattelun tavoitteena on saada tietoa ja aineistoa tutkimusongelmaan. (Vilkkä 2021, 76.)

Tutkimuksessamme käytämme aineistonkeruumenetelmänä teemahaastatteluita, jota kutsutaan puolistrukturoiduiksi haastatteluiksi. Teemahaastattelun avulla pääsee aitoon keskusteluun toisen osapuolen kanssa. (Vilkkä 2021, 76.) Kohderyhmämme ovat kuulovammaiset nuoret ja heidän kokemuksensa toiselle asteelle siirtymisestä. Teemahaastatteluissa pyritään löytämään tutkimuskysymyksiin vastauksia haastateltavilta käytäntöä kuvaavien esimerkein.

Asioiden käsittelyjärjestyksellä ei ole väliä tutkimushaastattelun edetessä, kunhan ne ovat vastaajan kannalta luontevassa järjestyksessä. Pääperiaatteena on, että haastateltava omaa omakohtaista kokemusta asiasta, jota tutkitaan. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä aineiston laatu on tärkeämpää kuin määrä. (Vilkkä 2015, 124, 135, 150.) Haastattelun tarkoituksena on olla joustava ja tarvittaessa kysymyksiä voidaan toistaa. Tärkeintä on saada keskustelua aikaiseksi haastateltavan kanssa. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 85.)

Teemahaastattelujen muoto mahdollistaa haastattelijan ja haastateltavan välille hyvän ja monipuolisen vuorovaikutuksen. Aiherunko on haastatteluissa muistilistana. (Vilkkä 2021, 76.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus saada lisää tietoa ilmiöstä. Pienikin määrä haastateltavia voi tuoda tutkimukselle merkittävästi tietoa. Teemahaastattelun avulla päästään tutustumaan tutkittavaan ilmiöön ja nuorten omiin kokemuksiin, jolloin tutkimukseen saadaan välittymään kuva nuoren kokemuksesta, käsityksistä, ajatuksista ja tunteista. Teemahaastattelun aikana molemmat osapuolet voivat pyytää tarkennuksia toisiltaan asiaan liittyen. Haastateltava on haastattelun aikana aktiivisempi osapuoli ja hänellä on mahdollisuus tuoda vapaasti esille itselleen tärkeitä asioita. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 35, 41, 59.) Laadullisessa tutkimuksessa toisen ymmärtäminen voi tuntua opinnäytetyötä tehdessä haasteelliselta, sillä haastateltavan maailma on merkityksellinen ja moninainen. Kyse ei ole kuitenkaan mistään mystisestä tai telepaattisesta yhteydestä vaan tärkeää on osallisuus, yhteiset merkitykset ja dialogi. Ymmärtämisessä ja tulkinnassa tulisi koko ajan säilyttää haastateltavan ainutkertaisuus. (Vilkkä 2021, 20–21.)

5.4 Aineistonkeruuprosessin eteneminen

Aloitimme opinnäytetyömme suunnittelun keväällä 2021. Aluksi pohdimme yhdessä kiinnostuksemme kohteita ja päädyimme yhteistuumiin valitsemaan aiheeksemme kuulovammat ja koulunkäynnin. Otimme yhteyttä Kuuloliittoon ja kerroimme alustavasta ideastamme heille. Kuuloliitto osoitti kiinnostuksen aiheitamme kohtaan, joten sovimme tapaamisen. Tapaaminen toteutettiin

toukokuussa 2021 Teamsin välityksellä. Keskustelun aikana aiheemme tar-
kentui käsittelemään kuulovammaisia nuoria ja heidän siirtymistään toiselle
asteelle.

Laadimme haastattelukutsun (liite 1), jonka lähetimme Kuuloliittoon. Haimme
haastateltavia myös Instagramin ja Facebookin kautta. Haastateltavien löyty-
minen ei ollut kovin helppoa, mutta yhteydenottoja alkoi kuitenkin pikkuhiljaa
tulemaan ja pääsimme haastatteluissa alkuun joulukuussa 2021. Haastatte-
luista oli alun perin sovittu kuuden kuulovammaisen nuoren kanssa, mutta yksi
haastateltavistamme perui osallistumisensa. Haastateltavien kategoriaan kuu-
luivat kuulovammaiset, joilla on kuulovamman vuoksi käytössä kuulokoje tai
sisäkorvaistute, mutta pelkästään viittomakieliset olivat pois suljettu tästä tutki-
muksesta. Koimme kohdejoukkoa rajatessamme, että viittomakieliset haastat-
telut olisivat olleet meille ehkä hieman liian haastavia.

Aloitimme haastattelut kertomalla, että haastattelut nauhoitetaan ja opinnäyte-
työn valmistuttua tiedostot tullaan hävittämään. Kävimme nuorten kanssa
suullisesti suostumuslomakkeen (liite 2) asiat läpi. Haastattelujen nauhoittami-
nen on osa teemahaastattelun luonnetta, sillä se mahdollistaa haastattelujen
sujumisen ilman taukoja. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 92).

Tutkimuksemme suoritettiin teemahaastatteluilla, joissa kommunikoimme pu-
hekielellä. Haastateltavat asuivat Suomessa eri paikkakunnilla, tämän vuoksi
Teams- haastattelut olivat luontevin vaihtoehto kerätä tutkimustietoa. Heillä
kaikilla oli mahdollisuus toivoa itselleen sopiva haastattelun ajankohta. Nuoret
olivat iältään 19–25-vuotiaita, ja koska kaikki olivat täysi-ikäisiä, ei kenenkään
huoltajilta tarvinnut kysyä haastatteluun lupaa. Jokaisella nuorella oli kokemus
toiselle asteelle siirtymisestä. Haastateltavien kuulovammaisten nuorten kuu-
lovamman aste oli keskivaikeasta kuulovammasta syntymäkuuroon. Neljälle
haastateltavalle oli leikattu sisäkorvaistute joko toiseen tai molempiin korviin ja
yhdellä oli käytössä kuulokojeet.

Haastatteluun valikoituneet nuoret eivät olleet meille entuudestaan tuttuja,
jonka vuoksi haastatteluiden aloittaminen hieman jännitti. Hoidimme

haastattelut yhdessä saman koneen äärellä, kotoa käsin ja nauhoitimme haastattelut puhelimella. Nimesimme haastateltavat haastattelujärjestyksen perusteella H1, H2 ja niin edelleen. Aluksi muutama haastattelu vähän rönsyili rajatuista teema aiheista ja haastattelut kestivät lähemmäs tunnin, mutta haastatteluiden edessä ne muuttuivat napakammiksi ja nopeutuivat ajallisesti noin puoleen tuntiin. Saimme haastateltaviltamme palautetta, että haastattelut sujuivat meidän kanssamme helposti ja luontevasti. Pidimme tärkeänä, että haastateltava oli motivoitunut ja, että hänelle jäisi käsitys, että hänen mielipiteillään on merkitystä tutkimuksen kannalta. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 85).

5.5 Aineiston analyysimenetelmä

Tutkimuksen aineiston analysointi on monivaiheinen kokonaisuus, jossa ensin tutustutaan aineistoon ja rakennetaan siitä kokonaiskuva. (Kallinen & Kinnunen s.a.) Analysointia käytetään ongelmanratkaisutapana, minkä tavoitteena on saada tiivistettyä isommat sisältökokonaisuudet pienemmäksi kokonaisuudeksi. Tiivistämiseen sisältyy ryhmittelyä, ajattelua, tulkintaa, lukemista ja osioiden nimeämistä. (Vilka 2021, 129.)

Tutkimusaineiston keräämisen jälkeen aineisto on muutettava sellaiseen muotoon, että sitä pystytään tutkimaan. Haastatteluaineistomme on nauhoitettuja äänitiedostoja, jotka täytyy purkaa tekstimuotoon, eli litteroida. Litterointi on työlästä, mutta samalla se nostaa esiin tutkimusaineistosta oleelliset tiedot ja auttaa aineiston ryhmittelyssä. Kun haastatteluaineisto muutetaan tekstimuotoon, se selventää tutkimusaineiston analysoimista. Litterointi on ikään kuin vuoropuhelua tutkimusaineiston kanssa. Se hyödyttää samalla tutkijaa määrittelemään riittävän aineiston määrän. (Vilka 2015, 137.) Litteroinnin on vastattava sanatarkasti haastateltavien kertomia asioita, joten puhetta ei saa litteroinnin aikana muokata. Tällöin tutkimus säilyttää luottamuksellisuuden. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 20,138)

Litteroinnin jälkeen aineiston sisältö analysoidaan, eli kirjoitettu teksti luetaan useaan kertaan huolellisesti läpi, samalla aineistoa jäsenellään ja sitä pohditaan. Tutkijoiden tehtävänä on löytää ja jäsentää keskeisimmät asiat tutkittavasta ilmiöstä. Olennaista on, että analyysia kuvataan ja perustellaan tehtyjä

valintoja. Näin ollen saadaan lukijalle mahdollisimman luotettava ja perusteltu tutkimustulos. (Kallinen & Kinnunen s.a.) Kun opinnäytetyön aineisto on kuvattu ja käsitelty tarkoituksenmukaisesti ja seikkaperäisesti, se tukee opinnäytetyön luotettavuutta ja uskottavuutta. (Vilkkä 2021, 154.)

Haastatteluiden jälkeen kuuntelimme tiedostot samalla litteroiden puheet tekstiksi. Tämä prosessi oli erittäin työläs ja aikaa vievä, monen päivän urakka. Litteroitua tekstiä tuli useita kymmeniä sivuja. Tämän vaiheen jälkeen koottiin haastatteluista jokaiselle oma teemarunko, mihin poimimme tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset asiat. Myös tämä vaihe oli työläs.

6 KUULOVAMMAISEN NUOREN KOKEMUKSIA TOISELLE ASTEELLE SIIRTYMISESTÄ

6.1 Opinto-ohjaajalta saatu tuki

Tutkimuksessa ilmeni, että osa kuulovammaisista nuorista koki saaneensa opinto-ohjaajalta kannustusta ja tukea. Haastatteluissa nuoret kertoivat, että erilaisista vaihtoehdoista mihin voi hakeutua opiskelemaan ja reittivalinnoista tiedotettiin aika hyvin. Kaksi haastateltavista sanoi lukioon hakeutumisen olleen täysin selvää peruskoulun päätyttyä, mutta he olivat kuitenkin katsoneet opinto-ohjaajansa kanssa yhteishaun yhteydessä erilaisia vaihtoehtoja läpi. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että opinto-ohjaajan ohjeistus ja tuki ei ollut riittävää, vaan kuntoutusohjaajan rooli nousi opinto-ohjaajaa tärkeämmäksi.

H1: No ihan hirveästi mulle ei sieltä koulun puolelta tullut niinku kuulovammaan liittyen special ohjeistusta, että enemmän tämmöistä yleistä, mitä tarvitsee tietää hakiessa seuraavan asteen opiskeluun.

H5: Kannustettiin hyvin ja sanottiin, että ehdottomasti kannattaa lähteä tekemään sitä, mitä haluaa ja löytyy vaihtoehtoja. Me pysymme olla apuna, opastamaan ja ohjaamaan.

H3: Kuulovamma ei vaikuttanut omaan päätökseen, meneekö luki-oon vai ammattikouluun. Mulla on ollut aina hyvä koulumenestys. Se oli itsestään selvää, että haluan mennä lukioon. Kuitenkaan ei alan puolesta ollut selvää mitä haluaisin tehdä, niin se lukio oli

luonnollinen valinta. Niin kuulovammasta ei keskusteltu opinto-ohjaajan kanssa erityisemmin.

Osa olisi kaivannut opinto-ohjaajalta enemmän apua ja positiivisempaa asennetta. Yksi haastateltavista kertoi kuuluvansa ensimmäisten sisäkorvaistutteden saaneiden joukkoon ja toi esille, ettei hänen opinto-ohjaajallaan ollut yhtään tietoa siitä, miten sisäkorvaistutekäyttäjät pärjäävät lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa. Opinto-ohjaajalla ei ollut antaa vastauksia kysymyksiin, joita nuori oli kysynyt kuulovammasta ja opiskelusta, eikä hän ollut kovin innokas ottamaan asioista edes selvää. Nuorelle jäi tunne, että opinto-ohjaajalla oli ennakoasenne, ettei hän tulisi pärjäämään lukiossa. Nuori kertoi, että oli joutunut itse kysymään neuvoja kuntoutusohjaajalta, muilta ohjaajilta ja lääkäreiltä sekä toisilta kuulovammaisilta, minne muut kuulovammaiset olivat lähteneet opiskelemaan. Nuori mainitsee, että kyseiselle opinto-ohjaajalle oli annettu nuoren vanhempien toimesta palautetta siitä, kuinka tärkeää on ottaa asioista enemmän selvää, eikä luoda ennakkoluuloja.

H3: Ajattelin, että menisikö lukioon vai ammattikouluun. Se tuntui vähän pettymykseltä, kun opo-ohjaaja uskoi kaikkiin muihin, mun kohdal ei oikein uskonut, että tuun pärjäämään lukiossa, mutta se vaan johtui siitä, ettei sillä ollut tietoa näistä asioista. Niin ei saanut semmoista samanlaista tunnelmaa, mitä muutkin on saanut, niin vähän huono maku jäi siitä. Se oli siihen aikaa iso pettymys itselleni. Niin sit kovasti se korosti vaan, että oon erilainen oppilas, kun taas kiinnitettiin huomio mun kuulovammaan, eikä tullut kiva tunnelma, eikä siihen millainen ihminen mä oon.

Yksi haastateltavista kertoi muistavansa oikein hyvin oman yhdeksännen luokan ajan ja sen, kuinka kuntoutusohjaaja kysyi, mitä hän on miettinyt tekevänsä peruskoulun jälkeen. Haastateltava nuori tuo esille, että oli kuullut toiselta kuulovammaiselta nuorelta Luovista (ammatillinen erityisoppilaitos) ja kertoi siitä opinto-ohjaajalleen. Hän olisi halunnut käydä tutustumassa kyseiseen kouluun, mutta opinto-ohjaaja oli sanonut, että hänen pitäisi halutessaan mennä sinne itsenäisesti käymään. Haastateltava koki, että jäi hieman yksin asian kanssa ja opinto-ohjaaja oli puhunut vain määrättyistä oman alueen kouluista. Nuoren elämäntilanteeseen tuli kuitenkin muutoksia, mm. hänelle leikattiin siinä vaiheessa sisäkorvaistute. Lopulta hän päätyi hakeutumaan peruskoulun jälkeen VALMA-opintoihin (ammatilliseen koulutukseen valmentava

koulutus), jossa koki opettajan tuen hyvänä ja parempana kuin yhdeksännen luokan opinto-ohjaajan neuvon ja avun.

H2: Miksi ei mainosteta Luovia, en koskaan ollut kuullutkaan ennen ysiluokkaa. Olisin kaivannut ylipäättään enemmän tietoa. Tuli kusetettu olo, kun jätetään asioita kertomatta.

Tutkimuksessa ilmeni, ettei kuulovamma ollut esteenä kenenkään suunnitelmille toiselle asteelle hakiessa. Kolmella haastateltavista hakuprosessi toiselle asteelle oli sujunut mutkattomasti, ja he olivat päässeet opiskelemaan sinne, minne halusivatkin, kaksi lukioon ja yksi ammatilliseen kouluun.

Haastatteluissa tuli esille, että tie toiselle asteelle oli ollut joidenkin kohdalla hieman haasteellisempi. Yhden nuoren opinto-ohjaaja oli sanonut, että ammattikoulu olisi helpompi kuin lukio, koska on kuulovamma. Opinto-ohjaajan ennakkoluuloista huolimatta haastateltava päätyi lukioon. Päätökseen vaikutti se, että kaveritkin olivat menossa lukioon. Hän myös koki vielä tarvitsevansa turvallisen paikan ja lisää aikaa miettiä, mitä haluaisi tehdä seuraavaksi.

H3: Sitten päädyin loppujen lopuksi, että mä menisin lukioon ja aika moni sanoi, että mä en tu pärjäämään siellä. Se on ihan hankalaa ja vaikeeta, kun mulla on tää kuulovamma. Se voi vaikeuttaa siellä. Vaikka on ollut vaikeaa, olen päässyt loppuun asti.

H2: Minä olen semmoinen ihminen, että tykkään haasteista. Hain siihen koulutukseen, että sillä periaatteella, että mua ei oteta sinne, jos en ole kykenevä. Silloin yksi lääkäri sanoi, että se niin kun on omat haasteensa olla media-alalla. Lääkäri varoitteli, että kuulon kanssa voi media-alalla tulla haasteita. Mutta pääsin sisään ja olen saanut tukea ja apua sen osalta.

Yksi haastateltavista koki, ettei opinto-ohjaaja tiedottanut vaihtoehtoista tarpeeksi hyvin. Hänellä ei ollut varmuutta, kuinka kuuleminen alkaisi sujumaan leikkauksen jälkeen. VALMA-vuosi antoi nuorelle varmuutta nimenomaan kuulon kautta siihen, että haastateltava voisi hakeutua myöhemmin media-alalle. VALMA-vuoden aikana nuori suoritti YTO-aineita (yhteiset tutkinnon osat) valmiiksi, jotka pystytään lukemaan hyväksi, jos haave media-alasta toteutuisi. Haastateltava haki ja pääsi Luoville opiskelemaan media-alaa ja hän kertoi

avoimesti kuulovammastaan jo hakuvaiheessa. Luovi on erityisammattioppilaitos, joten haastateltava ajatteli, että sieltä saa tukea ja apua eri tavalla.

6.2 Kuntoutusohjaajan rooli

Kaikilla haastateltavilla oli ollut kontakti kuntoutusohjaajaan toiselle asteelle siirryttäessä. Yhden haastateltavan kohdalla korostui, kuinka kuntoutusohjaaja oli yksi tärkeimmistä henkilöistä tämän nivelvaiheen aikana. Kaikki eivät kuitenkaan olleet kuntoutusohjaajan kanssa tekemisissä, muuten kuin koulun siirtymävaiheessa, jolloin kuntoutusohjaajan apu tuntui tärkeältä. Kuntoutusohjaajat olivat antaneet paljon neuvoja ja käytännön ohjeistusta kuulovammaan liittyvissä asioissa koulun henkilökunnalle sekä muille oppilaille. Kuntoutusohjaajien ammatti sai arvostusta ja puheissa nousi esiin se, että heihin voi luottaa.

H4: Kuntoutusohjaajan kanssa laadittiin semmoinen tavallaan yleinen kirje tai semmoinen tiedote, että tämmönen juttu on. Se oli oikeastaan vaan siihen lukion alkuun vaan, että tiedotettiin opinto-ohjaajaa ja sitä kautta ja näin. Kuntoutusohjaajan kanssa ei oikeastaan tavallaan oltu yhteydessä, kun vaan näissä koulun siirtymävaiheissa enimmäkseen. Toki voi ottaa yhteyttä, kun on se oma ohjaaja.

H1: Joo kyllä me katottiin kuntoutusohjaajan kanssa vähän asioita läpi, mitä pitää huomioida, kun taas siirtyy seuraavalle asteelle kuulovamman näkökulmasta, aika lailla samat jutut siinäkin on mitä lukiossa. FM-laitetta vaan käyttöön, kun sitä tarvitsen ja muuten sit katto, että ohjeistaa opettajia ja luokkakavereita.

H5: Kyllä mulla kuntsari ysin loppupuolella oli mukana jonkin verran. Se kanssa kertoi näit mahdollisuuksia.

Haastattelussa ilmeni, ettei yhden haastateltavan kuntoutusohjaajalla ollut aiemmin ollut kuulovammaista ohjattavaa, joka olisi hakeutunut media-alalle. Nuori kertoi kuntoutusohjaajan ottaneen asioista selvää, muun muassa minkälaiset apuvälineet olisivat mahdollisia, jotta ohjattavan opinnot sujuisivat media-alalla. Jokainen haastateltava kertoi, että heidän kuntoutusohjaajansa oli aina käytettävissä ja tavoitettavissa. Haastattelussa nousee myös esille, että kuntoutusohjaaja ymmärsi usein opinto-ohjaajaa paremmin oppilaan tilannetta koulutukseen liittyvissä asioissa.

H4: Kuitenkin kuntoutusohjaaja ymmärtää sitten enemmän sitä oppilaan tilannetta ihan koulutuksensakin takia. Osaa kertoa siitä sitten taas opettajapuolelle.

Yhden haastateltavan opettaja oli todennut erään palaverin jälkeen: “että nyt mä ymmärrän, kuinka se kuntoutusohjaaja on sulle niin tärkeä, että teillä on niiku erilainen side ja sellanen luottamus”. Nuori kertoi vastanneensa opettajalleen: “Kyllä, se on niin pienestä asti mut tuntenut, että vanhemmatkin on kokenut, että häneen voi aina luottaa”.

6.3 Vertaistuen merkitys

Vertaistuen merkitys koettiin haastateltavien keskuudessa tärkeänä osana heidän elämäänsä. Haastatteluissa ilmeni, ettei kaikille ollut löytynyt omalta paikkakunnalta samanikäistä vertaistukea. Yhdelle haastateltavalle oli asennettu sisäkorvaistute juuri peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeinen aika oli nuorelle rankkaa aikaa ja nuori kaipasi sen myötä vertaistukea. Ajan kuluessa vertaistukea löytyi kuntoutusohjaajan kautta. Haastateltava meni myös ensimmäistä kertaa Kuuloliiton järjestämälle leirille, josta sai lisää vertaistukea. Nuori oli sitä mieltä, että parempi myöhään kuin ei milloinkaan osallistua erilaisiin tapahtumiin, joiden kautta voi saada vertaistukea.

Jokainen haastateltava nostaa esiin, että Kuuloliiton leirit ja erilaiset tapahtumat ovat olleet erittäin tärkeitä tilaisuuksia, joista on saanut vertaistukea ja tietoa. Haastatteluissa ilmeni, ettei kaikissa kaupungeissa ollut aktiivista toimintaa tarjolla kuulovammaisille nuorille. Juuri siitä syystä nuoret eivät lähteneet kaikkiin vertaistukitapahtumiin. Tutkimuksessa selvisi, ettei kaikilla ollut tiivistä vertaistuen verkkoa. Yksi haastateltava toi esille, että heitä on kolme sisarusta ja jokaisella on kuulovamma, joten kuulovammaan liittyvä vertaistuki tuli perheen sisältä. Hän kertoi myös käyneensä aktiivisesti Kuuloliiton leireillä, josta sai erilaista vertaistukea.

H1: Vertaistuki on ollut ylipäätään tärkeä osa mun elämää. Kotikaupungissani ei ole ollut muita samanikäisiä kuulovammaisia. Mut mä

oon ollu mukana Kuuloliiton toiminnassa, kaikessa mahdollisessa, mihin on vaan pystynyt osallistumaan. Oon ollut vuosittain leireillä, pikkujouluissa ja missä kaikissa muissa tapahtumissa. Sieltä on saanut tosi tärkeää tukea, vertaistukea ja tietoa siitä, kun haki esimerkiksi toiselle asteelle opiskelemaan ja ylipäätään muuhun elämään kuulovamman kanssa.

H4: Tietysti mä olin melkein normaalikuuloinen (sisäkorvaistutteen myötä) ja kaikki kaverit on normaalikuuloisia ja näin pois päin, mutta on ollut tosi arvokasta tavallaan palata juuri esim. Facebook-ryhmiin ja tämmösiin. Olin pari vuotta sitten siellä European Friendship Week-leirillä, joka järjestetään Englannissa. LapCi ry:stä lähtee sinne aina porukkaa, niin se oli semmoinen, että wau, kuuroille on tämmöisiä omia ratkaisuja ja omia leirejä ja niitä on muitakin.

H5: Oon käynyt 16–17-vuotiaaksi asti kuuloliiton leireillä siihen asti, kun niissä pystyy käymään melko aktiivisesti. Kun Satakieliseminaarit oli toiminnassa, niin osallistuin Helsingissä niihin.

Vertaistuen hyödyiksi haastateltavat mainitsivat samankaltaisten seuran. Vertaistuen myötä nuoret olivat saaneet uusia ystävyys-suhteita ja tukea kuulovammaisena elämiseen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä tutkimustietoa kuulovammaisten nuorten kokemuksista toiselle asteelle siirtymisestä. Tutkimushaastattelun menetelmäksi valikoitui teemahaastattelut, jotka sopivat hyvin tähän tutkimukseen. Teemahaastattelut antoivat mahdollisuuden rentoon ja vapaaseen keskusteluun. Vuorovaikutus oli luontevaa tutkimusaiheen parissa. Kaikki haastateltavat nuoret vastasivat monipuolisesti ja avoimesti kaikkiin teemoihin. Saimme haastatteluiden myötä kerättyä monipuolisen aineiston siitä, millaisia kokemuksia kuulovammaisilla nuorilla on toiselle asteelle siirtymisestä.

Nuoren on ryhdyttävä miettimään yläkoulun aikana tulevaisuuden suunnitelmiaan ja yksi isoista asioista onkin, mitä tehdä peruskoulun jälkeen. Tähän elämänvaiheeseen liittyy nuoren kohdalla paljon kysymyksiä kuten, minne lähteä opiskelemaan ja miten kuulovamman kanssa pärjää toisella asteella. Tässä

vaiheessa peruskoulun opinto-ohjaajalla on tärkeä rooli nuoren elämässä, sillä nuori saattaa kokea, että joutuu tekemään isoja päätöksiä liian nopeasti. Peruskoulun toiselle asteelle siirtyminen on kuulovammaiselle nuorelle myös yksi askel kohti aikuisuutta. Tulevien opintojen aikana nuoren tarvitsee ottaa enemmän vastuuta itse, mutta vanhempien ja opinto-ohjaajan kannustus on edelleen tärkeää. Nuoret nostivat esiin, että olisivat kaivanneet opinto-ohjaajalta enemmän tukea. Opinto-ohjaajalla on kuitenkin koko koulun yhdeksäsluokkalaiset autettavanaan yhteishaun aikana, joten yhtä oppilasta kohden aikaa ei välttämättä ole kovin paljon. Koko ajan resursseja supistetaan ja oppilaiden erityistuen tarve lisääntyy, joka varmasti näkyy opinto-ohjaajien työssä.

Opinto-ohjaajan tulisi kiireestä huolimatta huomioida nuori kokonaisvaltaisesti, koska kuulovamma on yksi ominaisuus muiden joukossa. Kuulovammaisen nuoren vahvuuksia on tärkeää korostaa ja kannustaa sekä motivoida nuorta etenemään kohti omia haaveitaan. Tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, etteivät kaikki nuoret korostaneet opinto-ohjaajalta saatua tukea ja neuvoa, vaan kuntoutusohjaajan koettiin olleen vahvemmassa roolissa neuvonnan ja tuen antamisessa. Parviaisen (2015) tutkimus osoittaa nuorten tyytyväisyyden opinto-ohjaajalta saatuun tukeen ja apuun. Huomioimme, ettei tutkimuksessa ole tutkittu kuulovammaisia nuoria. Pohdimmekin, olisiko tyytyväisyystulos samanlainen kuin esimerkiksi Lavikaisen (2014) tutkimuksessa, jossa tutkittiin nimenomaan kuulovammaisia nuoria.

Tutkimuksemme perusteella kuulovammaisten nuorten kokemukset opinto-ohjaajalta saadusta ohjauksesta ja tuesta olivat kuitenkin pääsääntöisesti positiivisia peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Vaikka kokemukset ovat suurimmaksi osaksi hyviä, eivät kaikki kuitenkaan ole olleet täysin tyytyväisiä opinto-ohjaajan tietotaitoon. Opinto-ohjaajalla ei ole ollut aina tarkkaa näkemystä nuoresta, jolla on erityistarpeita ja näkemykset ovat olleet kapeakatseisia. Vaikka opinto-ohjaajan tietämys, ei ollut sitä mitä nuori toivoi, niin opinto-ohjaaja voisi nuorelle viestittää, että selvitetään asia yhdessä. Samalla se luo nuorelle tunteen, että hänen asioistaan ollaan kiinnostuneita. Lavikainen (2014) on tutkimuksessaan todennut saman, ettei opinto-ohjaajalla ollut tarvittavaa tietoa kuulovammoista ja ohjauksesta oli määrittänyt vain tieto määrättyistä

oppilaitoksista. Samassa Lavikaisen (2014) tutkimuksessa kuulovammaiset nuoret olivat hakeneet toisen asteen koulupaikkaa joustavan haun kautta, kun taas haastattelemamme kuulovammaiset nuoret olivat hakeneet toiselle asteelle yhteishaun kautta.

Tutkimustuloksessa nousee esille, että opinto-ohjaajilla on myös ollut ennakkoluuloja siitä, kuinka kuulovammainen tulee pärjäämään esimerkiksi lukiossa. Ennakkoluulot voivat vaikuttaa nuoren itsetuntoon ja päätöksentekoon sekä pahoittaa nuoren mielen. Yhden nuoren kohdalla oli juuri näin käynyt, ja hän oli pahoittanut opinto-ohjaajan ennakkoluuloista mielensä. Hän oli kokenut olevansa eriarvoisessa asemassa kuin muut nuoret. Olisi aina tärkeää, että jokainen huomioitaisiin yksilönä kuulovammasta huolimatta. Ketään ei tulisi leimata, eikä tehdä johtopäätöksiä vamman takia ja ajatella, että kyseessä olisi jollain lailla erilainen oppilas. Jokainen pitäisi nähdä oppilaina siinä, missä muutkin. ”Mä en ole tyhmä, vaikka mä saatan joskus kysyä, että mitä, sitten jos ei kerrasta kuule.”

Tutkimuksemme pohjalta opinto-ohjaajien ennakkoluulot eivät kuitenkaan vaikuttaneet nuorten omiin päätöksiin, vaikka opinto-ohjaajat toivat esille, että kuulovammaisena lukiossa voi olla vaikeampaa kuin ammatillisessa koulussa. On nuori kummassa koulussa tahansa, hän tiedostaa itse omat haasteensa. Kun nuori tuo aktiivisesti esille keinoja, jotka helpottavat kuulemista ja asioiden ymmärtämistä, opiskelu sujuu helpommin. Haasteista kertominen ei tee kuulovammaisesta yhtään huonompaa opiskelijaa. Kun nuori luottaa itseensä, niin hän pystyy, vaikka mihin kuulovammastaan huolimatta. Yksi nuorista toteikin: ”Kyllähän tämä niiku voi tuoda ne aidat vähän tielle. Se on niiku haasteellisempaa, mutta se, että ite kyllä päätin siinä kohtaa, kun pääsin media-alalle, et kerran mä oon tänne päässyt sisään, kerran he eivät näe sitä niikun esteenä, niin mä teen ihan kaikkeni, että ne aidat niiku kaatuu.”

Kuulovammaisten nuorten kohdalla kuntoutusohjaaja nousi opinto-ohjaajaa tärkeämmäksi neuvonantajaksi toisen asteen opintoja suunnitellessa. Kuntoutusohjaaja on myös osalle nuorista tärkeä henkilö, jonka kanssa oltiin melko paljon tekemisissä. Nuoret perustelivat kuntoutusohjaajalla olevan

kattavammin tietoa nimenomaan kuulo- ja apuvälineasioissa. Tähän varmasti vaikuttaa myös se, että nuori on todennäköisesti tuntenut kuntoutusohjaajansa kauemmin ja tehnyt yhteistyötä hänen kanssaan paljon. Osalle nuorista kuntoutusohjaaja on ollut mukana vain elämän siirtymävaiheissa antamassa tukea ja neuvoja, yksi tällainen vaihe oli toiselle asteelle siirtyminen. Kuntoutusohjaaja kävi esimerkiksi uudessa koulussa informoimassa opettajia ja toisia oppilaita kuulovammaan liittyvissä asioissa yhdessä nuoren kanssa. Kuntoutusohjaaja on kuulovammaiselle nuorelle aina tavoitettavissa, vaikka nuorella voi mennä pitkiäkin aikoja, ettei ole tarvetta kuntoutusohjaajan tuelle. Nuorelle tieto omasta kuntoutusohjaajasta luo turvallisuuden tunnetta, jonka puoleen voi kääntyä, kun tarvitsee apua.

Vertaistuen tärkeys nousee esiin tutkimustuloksissa, kun nuoret olivat siirtymässä toiselle asteelle. Kaikilla ei ole ollut kotipaikkakunnallaan saman ikäistä vertaistukea saatavilla ja nuori on usein ollut omassa koulussaan ainoa kuulovammainen. Koulusta ei näin ollen ole aina löytynyt samassa tilanteessa olevaa nuorta, vaikka kavereita olisikin. Kun omalla paikkakunnalla ei ole kuulovammaisille nuorille kohdistettua aktiivista toimintaa, vertaistuen löytäminen on ollut monesti haasteellisempaa. Tutkimus osoittaa, että Kuuloliiton leirit ja muu toiminta ovat olleet erittäin tärkeässä roolissa siinä, että nuoret ovat löytäneet itselleen vertaistukea. Osa oli ollut mukana vertaistukitapahtumissa pienestä pitäen ja osa oli tutustunut niihin vasta murrosiässä. Lavikaisen (2014) tutkimuksessa neljännes haastatelluista nuorista ei ollut mielestään saanut tarpeeksi tukea lähipiiristään tai vertaisiltaan opintojen aikana, sen sijaan tämän opinnäytetyön tutkimuksessa nuoret kokivat saaneensa hyvin vertaistukea. Yhtäläistä Lavikaisen (2014) tutkimuksen kanssa oli, ettei omassa koulussa ollut yleensä muita kuulovammaisia, joilta olisi saanut vertaistukea.

Tutkimuksesta korostui myös vahvasti nuorten tyytyväisyys siihen, että leireillä ja tapahtumissa kohtaa ihmisiä, jotka ymmärtävät toisiaan täysin, eivätkä vain puolipintaisesti. Nuoret saivat vertaistuen kautta apua ja neuvoa askarruttaviin asioihin. Muutama nuori mainitsikin, että oli kysynyt neuvoa toiselle asteelle siirtymisestä toisilta kuulovammaisilta nuorilta. Nuoret korostivat, ettei kannata aina uskoa, mitä kaikkea muut sanovat, lopullinen päätös koulupaikan

valinnassa on tehtävä itse. Usein riittää, kun nuorella on itsevarmuutta, se tuo nuorelle tunteen, että hän pärjää. Kun nuori jakaa yhteisiä kokemuksia, se lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vahvistaa nuoren omaa minäkuvaa sekä muistuttaa siitä, ettei kuulovamman kanssa tarvitse olla yksin. Koskaan ei ole liian myöhäistä hakeutua vertaistuen pariin. Janhosen (2014) tutkimus kuulokojeenkäyttäjien vertaistukikokemuksista vahvistaa, että nuorten oli helpompi hyväksyä itsensä, kun he saivat vertaistukea.

Vaikka vertaistuki olisi eri kaupungissa, se oli koettu arvokkaana. Kun jollain perheenjäsenellä on jokin vamma, se vaikuttaa koko perheeseen. Kun nuoren tie käy toiselle asteelle, siihen liittyy paljon asioita, mitkä voivat vaikuttaa nuoren mieleen ja käyttäytymiseen, jolloin läheisten tuki on erityisen tärkeää. Muutama nuori mainitsi sisaruksellaankin olevan kuulovamman. Tällaisissa tapauksissa vertaistukea löytyi läheltä, mutta sisaruussuhde ei vertaistuen kohdalla välttämättä korvaa ystävän kanssa koettua vertaistukea. Myös vanhemmille tarjotaan eri tahojen kautta kattavaa tietoa ja ohjeistusta kuulovammaan liittyvissä asioissa. Sosiaalisesta mediasta löytyy erilaisia vertaistukiryhmiä, joita pidetään myös arvokkaina. Vaikkei konkreettista kohtaamista tapahtuisikaan, niin sosiaalinen media voi olla paikka, jossa nuoren on helppo vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia. Sosiaalisen median kautta saa myös tietoa erilaisista tapahtumista.

Moni varmasti ajattelee, että kaikki kuulovammaiset ovat kuuroja, koska heillä ei välttämättä ole asiasta kunnan tietämystä. Huonokuuloiset saavat usein avun kuulokojeista ja kuuroille asennetaan leikkauksella sisäkorvaistutteita, joiden myötä kuulovammaisena eläminen helpottuu huomattavasti. Kommunikointi onnistuu puheella ja opiskelemaan pystyy pääsääntöisesti yleisopetuksen ryhmissä. Tutkimuksessamme selvisi, että kuulovammaisilla nuorilla oli melko hyvin tiedossa ammatit, joihin kuulovammaisena ei voi lähteä opiskelemaan. Kuulovamma ei kuitenkaan vaikuttanut kenenkään kohdalla tulevaisuuden suunnitelmiin. Toiselle asteelle hakiessa osa kohtasi pieniä haasteita, mutta tutkimuksessa nousi esille, että nuorten oma vahva tahto auttoi heitä pääsemään itse valitsemalleen tielle. Tässä tilanteessa perheiden tuki ja vertaistuen saaminen on ollut nuorille suureksi avuksi. Lavikaisen (2014)

tutkimuksessa mainitaan, että jos nuori ei kykene siirtymään peruskoulun jälkeen toiselle asteelle tai toisen asteen opinnot keskeytyvät, voivat seuraukset omassa elämässä olla kauaskantoiset. Tämän opinnäytetyön tutkimuksessa kävi ilmi, että vaikka kuulovammaiset nuoret olivatkin opinnoissaan kohdanneet pieniä haasteita, kukaan ei ollut keskeyttänyt opintojaan.

Oulun Luovilla opiskelleet liputtivat oppilaitoksen puolesta. Nuoret kertoivat, että Luovilla ymmärretään erityyppisiä ihmisiä sekä siellä osataan tarjota oikeanlaista apua. Varmasti vastaaventyyppisiä ammatillisia erityisoppilaitoksia, joiden puolesta liputetaan, löytyy muualtakin Suomesta.

Kaiken kaikkiaan haastatteluhetket olivat todella antoisia keskusteluja. Olimme ilahtuneita siitä, kuinka hyvin haastattelemamme nuoret olivat valinneet tiensä toiselle asteelle omien tavoitteidensa mukaan ja saaneet opinnot päätökseen. Yhdellä ovat opinnot vielä kesken, mutta valmistuminen hämmöittää jo näkyvissä. Yksi pitää tällä hetkellä välivuotta olemalla samalla töissä. Hän haaveilee tulevaisuudessa nuoriso-ohjaajan tutkinnosta. Kaksi on lähtenyt jatkamaan opintoja seuraavalle asteelle, toinen yliopistoon ja toinen ammattikorkeakouluun. Yksi on päätenyt eri vaiheiden jälkeen vaihtamaan alaa. Alun perin hän opiskeli kokiksi, mutta tällä hetkellä hän on kouluttautumassa rakennusalalle. Lasasen (2017) väitöskirjasta käy ilmi, että kuulovammaiset ovat opiskelleet vähemmän kuin normaalikuuloiset. Tutkimuksemme osallistuneet eivät puolla teoillaan kyseistä väitettä.

Nuorten mielestä ei olisi haittaa, jos opinto-ohjaajilla ja opettajilla olisi enemmän teoretietoaa kuulovammasta. Nuoret kuitenkin ymmärtävät, etteivät opinto-ohjaajat ja opettajat voi olla asiantuntijoita kuulovammaan liittyen, koska kuulovamma ei ole yleinen vamma, eivätkä kaikki viranomaiset voi lähtökohtaisesti tietää kuulovammasta kaikkea. Tutkimus myös osoittaa, että nuoret itse tykkäävät kertoa omasta kuulovammastaan ja jakaa siitä tietoa. On hienoa, että nuoret tiedostavat, etteivät kaikki voi olla tietosia, mitä kuulovamma on. Myös apuvälineet ovat vuosien saatossa kehittyneet huomasti ja yksi nuorista toteaaakin: "On hyvä, kun ne kehittyi. En todellakaan pystyisi opiskelemaan media-alaa, jos mentäisiin joku aika taaksepäin."

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tutkimuksen toteutusta ja tutkimuksen luotettavuutta ei voi pitää erillisinä tapahtumina. Lopulta itse tutkija ja hänen rehellisyytensä toimii luotettavuuden kriteerinä laadullisen tutkimusmenetelmän tutkimuksessa. Tutkijan on arvioitava tutkimuksessaan tekemät ratkaisut, valinnat ja teot. Näin ollen tutkijan on arvioitava tutkimuksensa luotettavuutta kaikkien valintojensa kohdalla. Tutkimusta ei koskaan voi tehdä samalla tavalla uudestaan, sillä kaikki laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyt tutkimukset ovat kokonaisuuksina ainutkertaisia. (Vilkkä 2015, 196–197.)

Opinnäytetyön tutkimusta tehdessämme pyrimme eettisyyteen. Haastatteluiden yhteydessä kunnioitimme haastateltavien arvoa, yksityisyyttä, ja itsemääräämisoikeutta ja kohtelimme jokaista tasa-arvoisesti. Haastateltavilta saamamme tieto oli meille hyvin arvokasta, ja samalla saimme tuotua heidän äänensä kuuluviin heidän omakohtaisista kokemuksistaan toiselle asteelle siirtymisestä. Haastattelemiemme nuorten henkilötiedoista olemme vaitiolovelvollisia. Tutkimusaineistomme ei ollut kovin suuri, mutta laadullisen tutkimuksen tekemiseen täysin riittävä ja kohdejoukko vastasi tämän tutkimuksen tarkoitusta. Mielestämme onnistuimme ottamaan selvää, minkälainen on; Kuulovammaisen nuoren tie toiselle asteelle.

7.2 Jatkotutkimus ja kehittämissuhteet

Alun perin miettiessämme opinnäytetyömme aihetta, toinen meistä ei ensin tiennyt, mikä on sisäkorvaistute. Toiselle aihe oli vähän tutumpi kuulovammaisen tytön äitinä.

Tämän opinnäytetyön myötä meille selvisi, kuinka vähän ihmiset tietävätkään kuulovammasta. Asia tuli ilmi, kun puhuimme opinnäytetyöstämme muille. Tutkimuksessa ilmennyt opinto-ohjaajien tietämättömyys vahvistaa ajatustamme siitä, että kuulovammasta tulisi saada enemmän tietoa. Erityisesti opinto-ohjaajien ja kuntoutusohjaajien yhteistyötä tulisi vahvistaa.

Mieleemme tuli kehittämissuositus. Olisi hyvä, jos kehitettäisiin kuulovammaisesta (sisäkorvaistutetta/kuulokojeita käyttävästä) kertova pikaopas. Se olisi ytimekäs opus, jonka voisi toimittaa helposti ja konkreettisesti opettajille ja työnantajille. Opukselta selviäisi tärkeimmät asiat, mitä pitäisi ottaa huomioon, kun kohtaa kuulovammaisen. Tiedon myötä saataisiin vähennettyä ennakkoluuloja. Muistetaan aina kohdata ihminen ihmisenä, olemme kaikki yksilöitä ja erilaisia, mutta silti hyvin arvokkaita.

LÄHTEET

Aarnisalo, A., Hyvärinen, A., Häkli, S., Mykkänen, S., Salonen, J., Peltonen, R., Rouvinen, J. & Suomela-Markkanen, T., 2017. Kuulon apuvälinettä

käyttävän lapsen ja nuoren hyvä kuntoutuskäytäntö. Kuntoutussäätiö. Helsinki. Saatavissa: [Kuulon-apuväline hyvä-kuntoutuskäytäntö Kuntoutussäätiö Työselosteita-53-2017.pdf \(kuntoutussaatio.fi\)](https://www.kuntoutussaatio.fi/tyoselosteita-53-2017.pdf) [viitattu 12.1.2022].

Ammatillinen koulutus Suomessa. s.a. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/amatillinen-koulutus-suomessa> [viitattu 12.1.2022].

Dietz A., Willberg, T., Sivonen, V. & Aarnisalo A. 2018. Sisäkorvaistute - ko-keellisesta hoidosta arkipäivän kuntoutukseksi. Päivitetty 9/2018. Saatavissa: <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/site/assets/files/0/33/25/190/sii92018-570.pdf> [viitattu 11.1.2022].

Erilaiset kuulovammat. s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/kuulovammat/> [viitattu 28.2.2022].

Finnilä, H.-M. Huonokuuloisen nuoren aikuisen osallisuus omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin 2017. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62903/Finnila.Heidi-Mari.pdf?sequence=1> [viitattu 13.1.2022].

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu 4.painos. Helsinki. Yliopistopaino Oy.

Historia s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/kuuloliitto/historia/> [viitattu 24.3.2022].

Huonokuuloinen opiskelija lukiossa ja ammattikoulussa. s.a. Kuuloliitto 2012–2015. PDF-dokumentti. Saatavissa: [huonokuuloinen_opiskelija_lukiossa_ja_ammattikoulussa.pdf](https://www.kuuloliitto.fi/kuuloliitto/huonokuuloinen_opiskelija_lukiossa_ja_ammattikoulussa.pdf) (kuuloliitto.fi) [viitattu 13.1.2022].

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tallinna: Vastapaino.

Janhonen, M. 2014. Nuorten kuulokojeenkäyttäjien kokemuksia vertaistuesta. Opinnäytetyö. Kajaanin ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/80886/Opinnaytetyo%20%20Mirva%20Janhonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu: 22.3.2022].

Järjestöt huolissaan kuulovammaisten ja viittomakielisten ihmisten oikeuksien toteutumisesta ja syrjäytymisvaarasta 2020, s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/jarjestot-huolissaan-kuulovammaisten-ja-viittomakielisten-ihmisten-oikeuksien-toteutumisesta-ja-syrjaytymisvaarasta/> [viitattu 27.3.2022].

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelma-opetus/>. [viitattu 18.10.2021].

Sisäkorvaistutelaisten valtakunnallinen yhdisty. Kuntoutusjärjestelmä. s.a. LapCi ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://lapci.fi/sisakorvaistute/vin-kiit/kuntoutusjarjestelma/> [viitattu 13.1.2022].

Kuntoutusohjaus s.a. Kuuloavain. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloavain.fi/info/kuntoutusohjaus/> [viitattu: 22.3.2022].

Kuuloliiton visio. s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/kuuloliitto/tavoitteet/> [viitattu 24.3.2022].

Kuulovamman aste s.a. Kuuloavain. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloavain.fi/info/kuulo-ja-kuulovammat/kuulovamman-aste/> [viitattu 12.1.2022].

Kuulovamman määritelmä. s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/kuulovammat/> [viitattu 23.3.2022].

Kuulovammat. s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/kuulovammat/> [viitattu 12.1.2022].

Laadukas kuulon kuntoutus on panostus hyvinvointialueen väestön toimintakykyyn. s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/aluevaalit2022/> [viitattu 12.1.2022].

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531

Laki ylioppilastutkinnosta 12.4.2019/502

Lasten ja nuorten vertaistoiminta s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/lasten-ja-nuorten-vertaistoiminta> [viitattu: 22.3.2022].

Lavikainen, A. 2014. Huonoluuloisten ja kuurojen opiskelijoiden toisen asteen opinnoissa kohtaamat haasteet ja tuki opintojen aikana. Kuuloliitto ry. Yhdenvertaisuus ja osallisuus toisen asteen opinnoissa -hanke. Saatavissa: <https://www.vates.fi/media/tutkimustietoa/muiden-tutkimukset/huonokuuloisten-ja-kuurojen-opiskelijoiden.pdf> [viitattu 17.10.2021].

Mikä minusta tulee isona? s.a. Kuuloavain. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloavain.fi/info/paivahoito-ja-koulu/mika-minusta-tulee-isona/> [viitattu 12.9.2021].

Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan? s.a. Oikeusministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus> [viitattu 21.3.2022].

Mitä yläkoulun jälkeen? s.a. Kuulovammaisten lasten vanhempien liitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.klvi.fi/mita-ylakoulun-jalkeen/> [viitattu 12.10.2021].

Niemi, P. 2018. Oppilaanohjausprosessi ja sen arviointi. Teoksessa Pirtti-niemi, J., Kasurinen, H., Kettunen, J., Merimaa, E., Vuorinen, R. (toim.) OPO 2. Opinto-ohjaajan käsikirja. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat / Opetushallitus, 2018:1.

Opinto-ohjaajan eettiset periaatteet. s.a. Suomen opinto-ohjaajat – SOPO ry. WWW-dokumentti. Päivitetty 8.5.2021. Saatavissa: <https://www.sopo.fi/yhdis-tys/eettiset-periaatteet/> [viitattu 25.2.2022].

Oppimisen tuki ja erityisopetus lukiossa. s.a. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-tuki-ja-erityisopetus-lukiossa> [viitattu 30.10.2021].

Oppivelvollisuuslaki 30.12.2020/1214

Parviainen, J. 2015. Opinto-ohjaaja oppilaiden hyvinvointia tukemassa. Kasvatustieteiden pro gradututkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/46629/URN:NBN:fi:juu-201508172679.pdf?sequence=1> [viitattu: 22.3.2022].

Rintala, J. 2013. Kuntoutuksen kohtaaminen. Kuvaus harvinaisiin sairaus- ja vamma-ryhmiin kuuluvien kuulovammaisten nuorten aikuisten elämäntilanteesta ja kuntoutuskokemuksista. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kuuloliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/kl_kuntoutuksen_koht_062013_web.pdf [viitattu 27.3.2022].

Rytkönen, J. 2011. Voimaantuminen kuntoutusprosessissa. Osallistuva ohjaaja voimaannuttajana kuntoutusprosessissa. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://core.ac.uk/download/pdf/15168776.pdf> [viitattu: 21.3.2022].

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella. Latvia. Livonia Print Ltd.

Snellman, S. 2007. Apua –kuulovammainen oppilas luokassani. Rauma. Painorauma Oy.

SORA-lainsäädännön uusi opas julkaistu. s.a. Kuuloavain. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloavain.fi/ajankohtaista/sora-lainsaadannon-uusi-opas-julkaistu/> [viitattu 10.1.2022].

SORA-säädökset. 2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskelu-huolto/opiskeluterveydenhuolto/sora-saadokset> [viitattu 28.3.2022].

Terveys- ja huoltolaki 30.12.2010/1326

Toisen asteen koulutus. s.a. Kuuloavain. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloavain.fi/info/paivahoito-ja-koulu/mika-minusta-tulee-isona/toisen-asteen-koulutus/> [viitattu 7.2.2022].

Tutkimus. s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/toiminta/tutkimus/> [viitattu: 21.2.2022].

Urasuunnitelmat. s.a. Työväen sivistysliitto. Saatavissa: <https://tyo.tyoelamanverkko-opisto.fi/uraohjaus/> [viitattu: 27.3.2022].

Vehviläinen, S. 2020. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Neljäs, korjattu painos. Gaudeamus Oy.

Vertaistukea. s.a. Kuuloavain. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloavain.fi/vertaistukea-arkisto/> [viitattu 25.2.2022].

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva. PS-kustannus.

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Keuruu. PS-kustannus.

Väljärvi, J. 2018. Ohjaus sivistyskunnan tehtävänä. Teoksessa Pirttiniemi, J., Kasurinen, H., Kettunen, J., Merimaa, E., Vuorinen, R. OPO 2. Opinto-ohjaajan käsikirja. Helsinki. Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12 2014/1325

Yksilölliset ratkaisut. s.a. Kuuloliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuuloliitto.fi/opiskelu/yksilolliset-ratkaisut/> [viitattu 24.10.2021].

Hei sinä toisen asteen kuulovammaisen opiskelijanuori!

Olemme kaksi yhteisöpedagogiopiskelijaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyönä tutkimusta kuulovammaisen nuoren tiestä toiselle asteelle. Tutkimuksessa haluaisimme haastatella sinua koskien kokemuksiasi, kun siirryit toiselle asteelle opiskelemaan.

Mikäli olet kiinnostunut osallistumaan haastatteluun, pyydämme ystävällisesti lähestymään meitä sähköpostilla 30.11.2021 mennessä, niin voidaan sopia tapaaminen tai olla yhteydessä TEAMSIN kautta.

Ystävällisin terveisin:

Johanna Pakarinen

Tiia Nokkanen

Yhteystietomme:

ajopa009@edu.xamk.fi

ctino001@edu.xamk.fi

Suostumuslomake

Tämä lomake on kirjallinen suostumus Johanna Pakarisen ja Tiia Nokkasen opinnäytetyön aineistonkeruuna toimivaan haastatteluun. Opinnäytetyö suoritetaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogin tutkinnossa. Haastattelu suoritetaan opinnäytetyön tekijöiden ja haastateltavan kanssa kolmestaan ja haastattelu nauhoitetaan. Allekirjoittamalla lomakkeen annat luvan käyttää aineistoa tutkimuksessamme. Tallenne ei ole käytössä, kuin tutkijoilla ja materiaalit hävitetään opinnäytetyön tultua valmiiksi.

Tutkijat ovat pysyvästi vaitiolovelvollisia. Aineistosta hyödynnetään ainoastaan olennainen sisältö.

- Hyväksyn haastattelun edellä mainittujen ehtojen mukaisesti.
- Olen saanut riittävästi tietoa haastattelusta ja minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä.
- Tiedostan vapaaehtoisuuteni tähän tutkimukseen.
- Tiedän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti.

Paikka ja päivämäärä

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Tutkijoiden allekirjoitukset ja nimenselvennykset

Johanna Pakarinen

Tiia Nokkanen
